

Földbe gyökerezve
Mandragórák
Talajlakók
A közönyös múmia
Leleményes leletek

Bolyongás az alvilágban
Volt egyszer egy ördög
Vájkálódó kalandorok
Nézzük együtt ...
Vaszilij Kandinszkij képeit!

Szitakötő

2020-2 nyár
issuu.com/liget

A FÖLD ALATT

Fodor Zoltán > LÁB-ALATT-VALÓK	1	Victor András > TALAJLAKÓK	29
Makó Ágnes > EGY KIS FÖLD FELETTI KALAND	2	Bene Zoltán > AZ ÉLETMENTŐ	32
Kapitány Máté > MANDRAGÓRÁK	4	Kelemen Tamás > A KÖZÖNYÖS MŰMIA	34
Vibók Ildi > A VILÁG LEGPARÁBB KERTÉSZEI	8	Parapatics Andrea > A FÖLD ALÓL AZ ÉRETT KALÁSZIG	36
Forgács Krisztina > ÖT JEL, HOGY NEM VAGY FÖLDIGILISZTA	10	Kovácsné Tanács Viktória > HIDEG-MELEG	38
Z. Karvalics László > KIRAKÓS-DARABKÁK A FÖLD ALÓL	12	Szamosvári Bence > IRÁNY A FENTE BBI HELY	40
Varga Zoltán Zsolt > VAKOND LEGSZEBB NAPJAI	14	Szabó Attila > VOLT EGYSZER EGY ŐRDÖG	42
Kovács Zoltán Tibor > AZ EGYEZSÉG	16	Hollós Máté > MIT REJT A ZENE FÖLDJE	44
Szigeti Zoltán > FÖLD BE GYÖKEREZVE	18	Pánti Irén > ÉLET AZ ÓVÓHELYEKEN	46
Vörös István > A GYÖKÉR ÚTJA	20	Polgár Teréz Eszter > SZŐKEVÉNY	48
Dömötör Tamás > AZ ÉRCLIDÉRC	20	Lipták Ildikó > MI VAN A FÖLD ALATT?	48
Fecske Csaba > MAGTÖRTÉNET	21	Inczédy Tamás > FIGYU!	borító3
Haász János > HÍRES ELLENÁLLÓ	21	Szilasi Katalin > BŰVŐPATAK	borító3
Szabó Csaba > LELEMÉNYES LELETEK	22	A GYÓGYULT COMBCSONT	borító4
Nézzük együtt... VASZILIJ KANDINSZKIJ KÉPEIT!	24	illusztrációk > Török Eszter, Maccinka Zsolt, Benedek Virág, Moldován Mária, Pap Kata, Láng Anna	
Hónyi Edit Katalin > VÁJKÁLÓDÓ KALANDOROK	26		

Szerkesztők > Horgas Judit, Levendel Júlia
Grafikai tervezés > René Margit, Pákozdi Ferenc
Főmunkatárs > Szirmai Panni
Olvasószerkesztő > Bognár Anikó
Kiadja > a Liget Műhely Alapítvány
Szerkesztőség címe > 1122 Budapest, Kísvábhegyí út 4-6.
E-mail > info@szitakoto.com
Internet > ligetmuhely.com/szitakoto-folyoirat

Nyomdai kivitelezés > Keskeny és Társai 2001 Kft. | ISSN 1789-4972

Terjeszti > a Lapker Zrt
Előfizethető > közvetlenül a kiadónál, a hírlapkézbesítő
postahivataloknál és a HELIR-nél (1089 Budapest, Orczy tér 1.)

Előfizetési díj egy évre > 3780 Ft | Megjelenik negyedévente

A FÖLD ALATT

Láb-alatt-valók

Föld alatt van a ház alapja,
Mátyás király pénze, a fáraó kalapja,
föld alatt van a vakond otthona,
a szibériai mamut odvas zápfoga.

Föld alatt a gyémánt, a kalózok kincse,
a bunker, a verem és a borospince.
Föld alatt van a földikutya álma,
a földigiliszta apja, fia, lánya.

Föld alatt van a krumpli, a retek, a hagyma,
a tavasszal kikelő növények magja,
a fák gyökere, a zöldség, a répa,
a földtörténetből a jura, a kréta.

Föld alatt van a gáz- és vízvezeték,
az internetkábel is, s ha ez még nem elég,
azt azért elmondhatom mégis:
ha a metrón utazom, a föld alatt vagyok én is.

FODOR ZOLTÁN

Egy kis föld feletti kaland

A sárga testű kisközpályás sok éve ingázott a Mexikói út és a Vörösmarty tér között, utasok ezreit szállította mindennap. Monoton volt a munkája, mégsem unta, mert menet közben elképzelte, mi minden zajlik a felszínen, ami alatt éppen elrobog. Maga előtt látta a Széchenyi fürdőben ázó, fürdőruhás testeket, a Városligetet, a Műjégpályán köröző fiatalokat, a Hősök terén a Szépművészeti Múzeum és a Múcsarnok felé igyekvőket, és az onnan elgondolkodva, vagy a kiállításról élénken csevegve hazafelé baktatókat. A Kodály körönd szobrait. A nyolcszögletű Oktogont, ahol a Combino

villamos minden percben óriási emberfolyamot köp ki magából és újabbat kebelez be. Az Andrássy út széles járdáit, hatalmas fáit, luxusüzleteit, az Operaház színpadán előadott áriákat és balettlépéseket. A Deák tér hangos nyüzsgését, a Vörösmarty téren fotózkodó turistákat.

Egy péntek esti műszak vége felé a kisközpályás elégedetlenséget érzett. A sok elképzelt élmény bökdöste legbelső fogaskerekeit és csapágait, és egyre inkább arra vágyott, hogy ne csak gondolatban, hanem a valóságban is körülnézzen az izgalmas nagyváros felszínén. Éjjel a Margit hídról

és a Nyugati pályaudvarról álmódott, csupa olyan helyről, ahova még soha nem jutott el, mert nem arra vitte sínpárja, de villamos- és metróbarátai gyakran meséltek neki ezekről.

Másnap, szombat délután nagy lépésre szánta el magát. Amikor negyvenedszerre ért be a Deák Ferenc téri csomópontra, ahol három metró föld alatti útvonala keresztezi egymást, mély levegőt vett, és ahelyett, hogy továbbment volna a következő, Bajcsy-Zsilinszky úti megállóhelyére, egy titkos leágazásnál lefordult a sínről, leszaladt egy lejtős átkötő alagúton, majd - remélve, hogy senki nem veszi észre - átsomfordált a kettes, kelet-nyugati irányú metró alagútjába.

Ez sokkal szélesebb és sötétebb volt, mint a sajátja, és tudta, hogy mélyebben fut a föld alatt. Azt gondolta: most vagy soha! Régi álma volt áthaladni a Duna medre alatt, így a budai oldal, azaz a Déli pályaudvari végállomás felé vette az irányt. Izgatottan robogott a nagyobb metróknak kialakított hatalmas alagútban. A Kossuth téri megálló kivilágított peronjához érve lassított, de megállás nélkül áthaladt rajta, és csak elmosódottan látta a várakozó utasok meglepett arcát. Ezután rögtön a Duna alatt találta magát. Bár az alagútban ez egyáltalán nem látszott, a tudat, hogy hatalmas víztömeg alatt jár, csodálattal töltötte el.

A budai oldalon hamar eljutott a végállomásra, a Déli pályaudvarhoz. Elgondolkodott rajta, hogy a metrószokásoknak megfelelően visszafordul, és a Deák térnél visszaro bog a saját alagútjába, de végül a kíváncsisága győzött. Eldöntötte: életében először végre körülnéz a felszínen is.

Kerekeit átigazította, legurult a sínpárról és elindult a föld felszíne felé. Az utasok tátott szájjal

bámulták, senki nem látott még mozgólépcsőn közlekedő kisérdalattit. Ez egyáltalán nem zavarta. Izgatottan fedezte fel a pályaudvaron nagyméretű rokonait, a vonatokat, és kissé irigyelte őket, amiért a felszínen közlekedhetnek, ahol annyi látnivaló van, mindennap más városban járnak, sőt, némelyik nemzetközi járat még az országot is elhagyja.

Amikor kizötyögött a pályaudvarról, meglátta a budai Vár épületeit. Nem is kellett több, nekiiramodott, átvágott a zöldellő Vérmezőn és felkapaszkodott a lépcsőkön. A Várban a turistacsoportok közé vegyülve nézelődött, fel sem tűnt neki, hogy a Mátyás-templom köcsipkés tornya helyett mindenki őt fotózza. Bóklászott a szűk kis utcákon, a Halászbástyáról átnézett a pesti oldal házaira, majd a budavári sikló sínjein leereszkedett a Clark Ádám térre, útközben megismerkedve kollégájával, aki rövid útvonalon ingázott fel-le a Vár oldalában.

A Lánchídon gördült át a pesti oldalra, megcsodálta a Dunát, és boldogan nézett körül a tágas térben. Úgy gondolta, a világ egyik legszebb városában lakik, csak eddig észre sem vette. A folyó túloldalára érve visszapillantott a Várra és a budai dombokra, majd végiggurult a József Attila utcán, és hamarosan újra a Deák téren találta magát.

Saját alagútjába tért vissza, amihez még mozgólépcsőre sem kellett szállnia, csak pár lépcsőfokon ugrált le. Élményekkel telve indult szokásos útvonalán a Mexikói út felé, és arra gondolt: „Olyan közel a felszín, bármikor újra nekivághatok!”

MAKÓ ÁGNES

Mandragórák

Van köztünk vészna, kövér, tömpe orrú, lógó kezű, görbe és egyenes, harsány és csendes, mozgékony és lomha, kerek szemű és vaksi. Akárcsak a föld feletti népek, sokfélék vagyunk. Igen, mi a föld alatt élünk. Ott mocorgunk, ott pihenünk, ott társalgunk egymással. Nem, nem, igazán figyelmes tőled, hogy megkérdezed, de kapunk így is levegőt. Imádjuk a föld zamatát, illatát, nedvességét.

Néha az emberhez hasonlítanak bennünket. A régi korokban mindenféle bolondságot hordtak össze velünk kapcsolatban. Hogy csak akasztófák alatt növekedünk. Marhaság. Mégis akasztófamanónak neveztek minket, bárhogyan tiltakoztunk. Vagy boszorkányvirágnak. Máskor meg az ördög gyertyájának. Nem túl kedves nevek... Persze kaptunk kellemesebben csengőket is. Földialma, varázsgyökér - azok is mi vagyunk. És vannak tudatlanok, akik nadragujjas

emberkének hívnak minket, mert azt hiszik, a nadragulya-félékhez tartozunk.

Azt még a tudatlanok is jól gondolták, hogy létező, érző, növekedő lények vagyunk. Ezért megbocsátottuk a sok ostobaságot. Mert amíg hitték, hogy föld alatti emberek vagyunk, addig azok is voltunk. Amíg hitték, hogy manók vagy szerelemhozók vagyunk, addig azok maradtunk, még azután is, hogy kirántottak a földből. Rengeteg csodát tettünk odafent. Ha éjjel ástak ki minket, hatalmat és vagyont, szerencsét és boldogságot hoztunk az arra méltóknak. Visszahoztuk az életbe a kígyómarástól lebénytakait. Elűztük az ártó szellemeket. Sebezhetetlenné tettük a harcosokat, és szerelemre lobbantottuk az asszonyokat. Ha elfogyasztottak, megnyitottuk a jövőt a látók színe előtt. Benne voltunk a kenőcsben, ami felrepítette a boszorkányok seprűjét. Enyhítettük a fájdalmat,

TÖRÖK ESZTER
rajzai

álmot adtunk az álmatlanoknak. Tisztelték, sőt, olykor félték is minket. Volt, hogy az ember nem is mert kihúzni a föld alól. Kutyára kötött kötéllal rántottak ki a napvilágra. Mert akkor még ismerték varázserőnket, tudták hatalmunkat.

De aztán, jaj, rossz erről beszélni is, aztán egyre kevesebbet gondoltak rólunk. Az ember pökhendivé vált. Azt hitte, már mindent tud. Elkezdett krumplifélének tartani bennünket. Még hogy krumpli! Ostoba, püffedt, levesbe és serpenyőbe való mihasznák! Mi mandragórák vagyunk! Titokzatosak, varázserejűek! Ám be kellett látnunk, hogy varázserőnk csak az ember képzeletével együtt él. A mi csodánk az ő fejükben fogan. És eljöttek a sötét napok. Kirángatták testvéreinket az anyaföld hűvös öleléséből, és mivel már nem látták őket varázslatos teremtménynek, szegények egyszerű gyökérré

váltak. Már nem húztak karddal három kört a gyökerünk köré ásás előtt, már nem néztek nyugat felé az ásás pillanatában, már nem hoztak magukkal körtáncot járó segédet, aki a művelet alatt vajákos igéket mormolt. Egyszerűen csak odaálltak, és kitépték sivalkodó testvéreinket a rögök közül. Mi pedig sírtunk, vacogtunk a föld alatt, és csak bizakodni tudtunk, hogy az embernek megjön az esze. Hogy újra ezernyi dolgot lát majd a természet alakzataiba. Hogy krumpli helyett, gyökér helyett ismét észreveszi bennünk a manót, az apró embert, a boszorkányok segítőjét, aki egyszerre lehet méreg és gyógyír.

Most tehát itt vagy. Kezedben csüngök. Látom, hogy nézel. Látom, hogy a tekinteted figyelmes, kíváncsi. Csak remélni tudom, hogy hallod is, amit beszélek hozzád. Mert beszélek.

KAPITÁNY MÁTÉ

Bolyongás az alvilágban

Születésüinktől halálunkig a föld felszínén élünk. Fölül az égbolt sátora borul ránk, alattunk azonban a mélység sötét, ijesztő titkai rejtőznek *csontokkal, cserepekkel*, ahogy a mondókává szelídült ősi ráolvasóból tudjuk. A régiek ezért helyezték isteneik lakóhelyét hegycsúcsokra vagy a felhők közé, *odaföltre*, az alvilágot meg a föld mélyére: *odalentre*.

Ez a világkép ma is hat gondolkodásunkra, hiszen az európai kultúra alapjai az ókori Egyiptomban, Mezopotámiában, a görög-római mitológiában, a Biblia történeteiben és tanításaiban gyökereznek. Önmagunkat testből és lélekből álló, anyagi-szellemi lényeknek tekintjük; világunkat - a hajdani nomád magyarok mitikus életfájának mintájára - a föld, ég és ember egységének.

A népmeséinkben és díszítőművészetünkben fennmaradt égigérő fa világmodell. Csúcsán lélekmadár lebeg, koronájában Nap, Hold, csillagok világítanak. Tövénél van az ember világa. Gyökerei a föld mélyébe nyúlnak, le a pokolig, közöttük férgek, kígyók-békák nyüzsögnek. Az uráli népek sámánja - a magyar néphit rendkívüli tulajdonságokkal felruházott táltosa - *révületbe* esve be tudja járni mindhármat. Összeköti az embert a

természetfölöttivel, de az alvilágba is eljut. *(Aki dudás akar lenni, pokolra kell annak menni, mondja egy népdalunk.)* A pokol lakói az ördögök. Ha emberalakot öltenek, szarvukról, patás lábukról felismerni őket. *(Kilóg a lóláb* szólásunk erre utal).

A régiek fenntartás nélkül hittek a túlvilági életben, készültek rá. Az ókori Egyiptom uralkodóinak és előkelőségeinek bebalzsamozott holttestét – múmiáját – gazdagon berendezett, föld alatti sírkamrákban helyezték el a Királyok völgyében. Piramisokat csak az ókori birodalom fáraói építtettek. Papirusztekercsekre írva a *Halottak könyvét* kapták útravalóul, hogy eligazodjanak a másvilágon. Sakálfejjel ábrázolt halálistenük, Anubisz alakja feltűnik a királysírok, templomok falán. Felügyeli a balzsamozók munkáját, és mérlegen méricskéli a halottak szívét.

A Tigris és Eufrátesz folyók között birodalmat alapító sumérok mitológiáját egy töredékekben fennmaradt eposzból ismerjük. Hőse az istenkirály Gilgames, aki így faggatja halott barátját: *Barátom, láttad az alvilágot; mondd el, mi ott a rend?* Enkidu így válaszol: *Inkább nem mondom el, barátom; ha elmondom, amit láttam, a rendet az alvilágban, leülsz és sírni fogsz.* De Gilgames kérdez, és Enkidu sorolja: *Aki nem hagyott utódot, annak kemény a kenyere, szinte égetett téglá.* *Aki nem hallgatott szülei szavára, izzapos vizet iszik, szemetes vizet iszik, senki sem hederít rá.* Akit utolért szülei átka, attól elvették a fiát, *lelke fel-alá bolyong.*

A görög mitológia alvilága kopár, kietlen táj. Királya Hádész, folyója a fekete vízű Sztüx. A holtakat Kharón, az alvilág révésze viszi át rajta, de fizetni kell érte. Ezért tettek a halott nyelve alá aprópénzt, egy oboloszt. (Nálunk a latin *obulus*

honosodott meg). Kapuját háromfejű kutya, Kerberosz (latinul Cerberus) őrzi. A holtak lelkei árnyként bolyongnak a homályban. A bűnösök is itt nyerik el büntetésüket. Danaosz király lányai, a Danaidák megölték férjeiket, ezért lukas hordóba kell vizet merniük. Sziszüphosznak egy nagy követ kell felgörgetni a hegyre, de mindig visszagurul. *(A Danaidák hordója, a sziszüphuszi munka, a cerberusként őrzi* ma is használt szólások.)

Az alvilágba nem juthat be élő, de Orpheusz, a legendás lantos mégis lemegy, hogy felhozza feleségét. Csodás zenéjével elbűvöli Hádészt is, aki elengedi Eurüdikét. Egy kikötése van: Orpheusz nem nézhet hátra, míg fel nem érnek a napvilágra. A lantos azonban visszafordul, és ezzel örökre elveszíti szerelmesét.

Bár az ókor alvilágában is van bűnhődés, a tüzes pokol, ahol a megátalkodott bűnösök szörnyű kínok közt szenvednek, a kereszténységgel került előtérbe. A középkori katedrálisok kapuján gyakori az *utolsó ítélet* ábrázolása: középen Krisztus, jobbján a mennybe feljutó üdvözültek, balján a pokolba letaszított kárhozottak.

Dante Alighieri középkori olasz költő *Isteni színjáték* című remekművében bejárja a túlvilágot a Pokoltól a Paradicsomig. A Pokol bugyraiban lefelé haladva mind nagyobb bűnösökkel találkozik: ókori hősökkel, történelmi személyekkel. Legszigorúbb az ámulók büntetése: a Pokol kútjának legalján a Jézust eláruló Júdas szenved. Fönt a *szerелеm halottai* keringenek, köztük Paolo és Francesca (ejtsd: francseszka). *Szerелеm vitt kettőnket egy halálba...* kezdetű történetük könnyeket csal a költő szemébe.

JÁMBORNÉ BALOG TÜNDE

A világ legparább kertészei

Maminak két kedvenc hobbija van: a kertészkedés meg a családja. Sajnos, amikor rájön a vakondkór, kivezényel minket is, és együtt kapirgáljuk a bokrok tövét, mert szerinte ez így egészséges. A napsütéses tavaszi reggelek - amit az ember legszívesebben a szobában, a legói társaságában töltene - különösen veszélyesek, mert mami ilyenkor csap le a leggyakrabban.

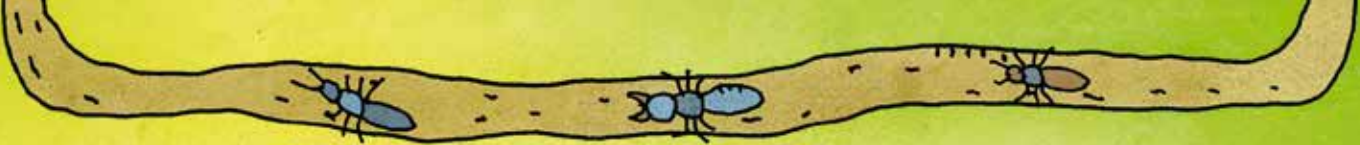
A mai reggel is ilyen verőfényes, lego-ellenesnek indult, és már morogtunk a tesómmal, hogy egy mezőgazdasági haszonállat se túrja annyit a földet, mint mi mostanában. De mami azt mondta, ez nagy tévedés, mert megesik, hogy a világ legerősebb állatai is kertészkednek, és teljesen önként. Erre persze beindult a fantáziám, és már láttam, ahogy a szibériai tigrisek szorgosan gyomlálgatják a féltve őrzött hóvirágültetvényeiket, de mami megrázta a fejét és ennyit mondott:

- A hangyák!

Ami persze röhejes, mert hogy lennének az aprócska hangyák a világ legerősebb állatai, és mi az, hogy kertészkednek? Meg különben is, honnan tudná mami, hogy mi jár éppen a fejemben? Ugyan már!

Persze megint kiderült, hogy maminak igaza van, és a hangyák - legalábbis a levélvágók - a világ legprofibban szervezett óriáskertjeit gondozzák, nagy odaadással meg szakszerűséggel, ami érthető, mert ha a kertjeiknek befellegzik, akkor nekik is.

Amúgy a hangyák története majdnem úgy kezdődik, mint egy mese: egyszer volt, hol nem volt, volt egyszer egy királynő, csak király nélkül, mert hangyáéknál az nem divat. Szóval a királynő gondolt egyet, és nászútra ment. Amolyan nászrepülésre. Csodálatos nászrepülés volt ez,

megismerkedett néhány ifjonc hangyalovaggal, némelyikükkel rövid szerelembe esett, aztán repült tovább. Közben persze egyre többet gondolt arra, hogy jó lenne végre leparkolni és otthont teremteni. Aztán így is tett. Letelepedett, és megalkotta a Saját Hangyabolyt, amelynek ő lett az uralkodója, a lakói meg a kishangyák, akik az általa lerakott, nagyjából húszmillió petéből kikeltek. Szóval elég nyüzsgő otthon volt, de nagyon szervezett. Mert mint minden normális, több milliós családtagot számláló családban, hangyáéknál is megvan a szigorú munkamegosztás:

A növényvadászok feladata a használható levelek felderítése. Végigvizslatják a vidéket, és mikor megtalálják a megfelelő növényt, az összes levelét darabokra rágva, a fejük fölé emelve a bolyhoz szállítják, belövik valamelyik kamrába, és már rohannak is vissza újabb szállítmányért.

A mosogatók a kamrákban várják a bepottyanó levélkéket, és lenyalogatják az utolsó fecniig. Állati alaposnak kell lenniük! Egyetlen odatapadt spóra vagy helytelenkedő bacillus megfertőzheti az egész kertészetüket, és az egyet jelentene az éhhalállal.

A turmixolók kapják meg a lenyalt levélfecniket és rágják miszlikbe. De nemcsak rágnak, hanem a testükből kiválasztott folyadékkal még pépesítenek is. Mint megannyi apró vegyész. Aztán ezt a szuper táptalajt becibálják a féltve őrzött gombakamrákba. Mert a levélvágók nem leveleket esznek ám, hanem a levelekből csócsált táptalajon növesztett gombákat. Ezeket egy újabb kupac hangya - a **gombagondozók** - kényezteti.

A gombakertecskék amolyan szivacs-labdák. Lehetnek akkorák, mint egy narancs, de akkorák is, mint egy jól megtermett dinnye. A gombászok

szivacs-lukacs-kákba tömődik a pépes papit, és mivel ők az egész társaságból a legapróbbak - feleakkorák sincsenek, mint a növényvadászok, és a mosogatóknál is jóval kisebbek -, bejárásuk van a szivacslyukakba, és folyamatosan tisztogatják, gondozzák a gombákat.

Persze laknak még mások is a bolyban. A **dajkák** a királynő rezidenciájáról hordják el a petéket a neveldébe. A **katonák** valódi óriások, háromszázszor akkorák, mint a dolgozók, óriási fejjel, még óriásibb, izmos állkapoccsal és hatalmas elszántsággal. Ők védik a bolyt, akár az életük árán is. De ez a sokféle hangya egyben nagyon hasonlít: mindannyian csakis a saját természetű gombájukat eszik.

Hogy jó-e a munkamegosztás?

Az első hangyák sok millió évvel ezelőtt állítólag még magányosak voltak. Néhány hangyafaj ma is az. Nekik persze sokkal nehezebb és rövidebb az életük, mint az évtizedekig fennmaradó bolyé. Bevált a nagy család!

A felszínen nem sok látszik a hangyakolóniából, csak körülbelül egy méter magas bucka. De a föld alatt a mélyben akár hat méterre is lenyúlhat a roppant labirintusrendszer, költőkamrával, kertekkel, katonai bunkerekkel. Hogy ők-e a legerősebbek? Ha a levélvágók elindulnak, mindenki menekül az útjukból: a madárpókok, a veszedelmes mérgekígyók, a félelmetes nagyragadozók! Ahol ők kertészkednek, ott még az emberek sem maradnak meg. A törzsfelődés során a parányi hangya népes kolóniába tömörülve a vidék rettegett ura lett!

VIBÓK ILDI

Öt jel, hogy NEM vagy földgiliszta

Biztosan akarsz tudni, hogy SEMMIKÉPPEN SEM lehetsz giliszta? **Kövessz az utasításokat!**

SZABÁLYOK

- Vegyél a kezvedbe egy tollat!
- A toll lehetőleg írjon is!
- Tegyél pipát az állítások mellé, amik igazak rád!
- Ha a teszt végén több, mint 3 pipát látsz, AKKOR GILISZTA VAGY!

1

A giliszták színe szép, rózsaszínes árnyalatú. És a tiéd? Tudtad, hogy az emberek bőrének is van altónusa? Ez vagy sárgás, vagy semleges, vagy rózsaszín! Ha a tiéd is az utolsó kategóriába esik, lehet, hogy titkon giliszta vagy.

Hogyan tudod eldönteni?

Nézz a csuklódon az erekre!

Ha zöld árnyalatuk van: a bőröd altónusa sárga.

Ha zöld és kék árnyalatuk van: a bőröd altónusa semleges.

Ha kék árnyalatuk van: a bőröd altónusa rózsaszín.

TEGYÉL EGY PIPÁT, HA NEKED IS RÓZSZASZÍN A BŐRÖD!

2

A giliszták (más néven esőférgék) nem is szeretik az esőt! Mivel otthonuk a föld mélye, a megnövekedett csapadék miatt kénytelenek a felszínre jönni. Ilyenkor azonban rengeteg veszélyes rájuk (a napfénytől kiszáradhatnak, és könnyen rájuk léphetnek).

TEGYÉL EGY PIPÁT, HA TE SEM ÖRÜLSZ, AMIKOR ELERED AZ ESŐ!

3 A gilisztáknak nincs tüdejük. Hogyan vesznek akkor levegőt? A légzési gázok a bőrük felületén cserélődnek. Vagyis szinte a bőrükön át lélegeznek.

Vegyél egy nagy levegőt!

Tartsd bent, majd számolj el magadban 10-ig. (De ne tovább!) Ha giliszta vagy, a bőröd működésbe lép.

TEGYÉL EGY PIPÁT, HA TUDTÁL LEVEGŐT VENNI A BŐRÖDÖN KERESZTÜL!

4 A giliszták a talajban lévő szerves anyagokkal (korhadó levelekkel, fadarabokkal, elhullott kisebb bogarakkal) táplálkoznak. Ezzel segítik a talaj fellazulását és elkeveredését. Nagyon hasznosak!

Mi a kedvenc ételed? Írd le!

TEGYÉL EGY PIPÁT, HA AZT ÍRTAD, HOGY: LEVÉL, FA, BOGÁRTETEM, FŰSZÁL, FÖLD.

MACSINKA ZSOLT rajzai

5 A giliszták természetes ellenségei közé tartoznak a kisebb, rovarevő állatok (cickány, vakond), és egyes madarak, hüllők és kételtűek (gyík, béka). Könnyen áldozatul eshetnek nekik a felszínen és a talajban is.

TEGYÉL PIPÁT, HA FÉLSZ A BÉKÁTÓL, GYÍKTÓL, VAKONDTÓL, CICKÁNYTÓL VAGY A MADÁRTÓL!

Hány pipád lett? Ha három, vagy annál is több, akkor gratulálunk, giliszta vagy!

Ha az is vagy, ne keseredj el, hiszen a giliszták a tápláléklánc fontos részei. Óvjuk őket, vigyázzunk rájuk!

Kirakós-darabkák

Próbáltatok már nagyméretű kirakóst összeilleszteni? Általában híres festményt vagy szép fotót vágnak apró darabokra, hogy az összekevert elemekből sok töprengéssel újra összeálljon az eredeti. Igazi kihívás: komoly agymunkára, kitartásra, sasszemre van szükség, és remek családi időöltés.

Vannak, akiknek hasonló a hivatása. Amikor a föld alól vagy a tenger mélyéről előkerül egy ókori vagy még régebbi váza számtalan apró cseréptöredéke, a régészek ugyanígy dolgoznak, hogy az eredeti méret és forma helyreállítható legyen. Addig próbálgatják, forgatják, illesztgetik a kisebb-nagyobb darabkákat, amíg meg nem találják a helyüket - csak éppen három dimenzióban.

Nagyon sokszor azonban hiányosak maradnak a tárgyak. A szakemberek ilyenkor is összerakják, és egyszínű, fekete vagy barna részekkel jelzik az elveszett darabok helyét. Ugyanígy kerülnek egymás mellé hajdanvolt óriási állatok (leginkább dinoszauruszok

és mamutok) csontvázai, hogy nagy múzeumi terekben képet alkothassunk méretükről és formájukról. Az emberi történelem kezdeteiről sokat elárulnak az apró csontdarabkák és fogak.

A régészet tudományát tekinthetjük hatalmas, soha be nem fejezhető kirakósjátéknak. Nemcsak az adott helyen egymás mellett előkerülő tárgyak vagy élőlények összetartozó maradványai, hanem a hasonló korból származó összes helyszín összes lelete ugyanannak a képnek a kirakását segíti.

Képzeljétek el, hogy az egyik lelőhelyen előkerülnek egy növényevő állat csontjai, amelyeken mindenféle nyomok láthatóak. Van, amit fegyver ejtett, van, amit ragadozó, s akad olyan is, amit betegség vagy baleset okozott. Még az is lehet, hogy néhány nyom később került rá, amikor a zsákmányt ejtő ember valamilyen szerszámmal feldolgozta. Vagy még később, amikor egy természeti esemény rongálta meg, például a patakmederbe mosódva kövekhez csapódott. Lehet, hogy az ásatáson egy óvatlan munkás okozta. Ahhoz,

a föld alól

hogy megfelelően lehessen értékelni a nyomokat, számtalan másik csonton található számtalan másik nyommal kell összehasonlítani. Így lehetünk egyre ügyesebbek a *valószínű* válaszok megtalálásában. A különböző korok és ásatási helyek régészei ezzel egymás számára állítják elő a kirakós-darabokat. Nemcsak a föld alól kiásott tárgyak gyarapszanak a múzeumok, egyetemek és kutatóintézetek raktáraiban, hanem a tárgyakkal kapcsolatos ismeretek is.

☛ Számtalan lehetséges kapcsolat van a különböző dolgok között. Amikor egy főzőedényben az egykori magok és növények, meg a főzéshez használt eszközök nyomai is megmaradnak, tudjuk, hogyan tartozhattak össze. De ha külön-külön kerülnek elő? És hogyan tudunk a tárgyakon túl másra is következtetni? Például, hogy hajdani készítőik milyen sorrendben végezték a műveleteket? Ha már hagytak jeleket (és ezek megmaradtak), mire használták őket, és melyik jelnek mi volt a jelentése? A gödrök mélyéről előkerülő tárgyak segítségével még az emberi

gondolatokról is képet alkothatunk – pedig azok sohasem jártak a föld alatt...

Nem csoda, hogy nagyon sokan szeretnének régészek lenni. Sok helyen nyári régészeti táborokban fogadnak diákokat, akik a mesterség fogásaival ismerkedhetnek. Az Interneten is vannak olyan régészeti programok, ahol segíteni lehet a hivatásos régészeknek – például műholdképeket böngészve esélyes

lelőhelyeket találni, nem engedélyezett ásatások nyomait bejelenteni, vagy közösen gondolkodni megoldhatatlannak tűnő problémák lehetséges megfejtésén – amelyek gyakran épp olyanok, mint a családi hétvégekről ismert kirakósjátékok.

Z. KARVALICS LÁSZLÓ

Vakond legszebb napjai

Teltek-múltak az évek a Kerekerdőben. Medvenc sötét üstöke őszbe vegyült, bocsai felcseperedtek, a legidősebb, Medárd lett az új polgármester. Épp olyan jószívú és bölcs vezetője lett az erdőnek, mint az apja. Borzas nyugdíjba vonult, felszámolta a bronzöntő műhelyt.

A közös séták szokását azonban megtartotta a két barát. Egy napsugaras délután, amint az egyik tisztáson sétálgattak, lépten-nyomon állatokba botlottak, alig győzték kikerülni őket.

- Az utóbbi években alaposan túlnépesedett a Kerekerdő - mormogta Medvenc.

- Bizony, és egyre nagyobb a feszültség, egyre több a veszekedés az erdő állatai között - bólogatott Borzas.

- És nem csak az állatok között! A minap láttam, ahogy egy vadgesztenyefa elkergeti a szelídgesztenyefát - mondta Medvenc, pajkosan hunyorítva Borzasra.

- Egy mérges gomba meg földhöz vágta a kalapját - kacsintott Borzas Medvencre.

- Tényleg? - szállt volna Bagoly Medvenc vállára, de öregségére rövidlátó lett, és a földre pottyant. Medvenc emelte fel.

- Dehogy! Borzassal észrevettük, hogy megint a közelünkben ólálkods, és csak vicceltünk. De félre a tréfával! Mit tehetnénk?

Borzasnak máris támadt egy ötlete.

- Az emberek úgy oldják meg a helyhiányt, hogy a föld alatt terjeszkednek. Leviszik a vasutat a föld alá, és úgy hívják, metró. Óriási parkolókat, raktárakat építenek mélyen a talaj szintje alatt. Ha az erdei vasútunkat metróvá alakítanánk, hatalmas területek szabadulnának fel. Nyáron hűvös, télen meleg lakásokat is építhetnénk a föld alá. Vakond nagy segítségünkre lehetne.

- Hát, komám, én nem szeretnék a föld alatt lakni, nekem pompásan megfelel a barlangom - csóválta a fejét Medvenc.

Bagolynak sem tetszett az ötlet.

- A föld alá? Brrrrrrrr. Épp ellenkezőleg, terjeszkedjünk a föld fölé!

- Építkezzünk a felhőkre?

- Nem légvárokra gondoltam. Építsünk lakásokat a fák koronáiba!

Medárd másnapra összehívta az erdei tanácsot. Először Borzas, majd Bagoly adta elő ötletét,

hogyan enyhítsenek a helyhiányon.

Szavaztak. Kerekerdőben minden állatnak egyforma szavazati joga van. Ha kis különbséggel is, de a föld alatti terjeszkedés nyert. Erre szavazott a rágcsálók, a csúszómászók és a nagytestű emlősök többsége, míg a magaslati építkezést főleg a madarak és a fán élő kisemlősök támogatták. A szavazás eredményét mindenki elfogadta.

- Azt hiszem, nem kérdés, hogy a föld alatti munkák tervezésével és irányításával Vakondot kell megbízunk - vélekedett Borzas.

- Vállalod? - kérdezte Medárd a szerényen álldogáló ásómestert.

- Nagy örömmel - felelte Vakond. - A szerelvényeket fel tudjuk használni a metróhoz is, de új síneket kell készíttetnünk. A föld alatt nyílegyenes pályát építünk, így kevesebbet kell ásni, és a közlekedés is gyorsabb lesz.

Vakond az összes rokonát összehívta. Kemény munkával fúrták ki az alagutat, mégis ezek voltak Vakond életének legszebb napjai. Borzas és Medvenc közben megrendelték a nyílegyenes síneket a városból. Borzas és a bronzöntöde egykori munkásai lefektették a síneket, és lehordták a szerelvényeket a föld alá. Aztán villanyvezetékot húztak ki az alagút mennyezetén, és lámpákat szereltek fel néhány méterenként.

Amikor elkészült, még Medvenc és Bagoly is lemerészkedett Borzassal az egyik metrómegállóba.

- Komám, megint neked lett igazad. Nagy terület szabadult fel az erdőben, ráadásul felére csökkent a menetidő! - veregette meg Medvenc öreg barátja vállát.

VARGA ZOLTÁN ZSOLT

Az egyezés

BENEDEK VIRÁG rajzai

A boszorkány ki-be járkált háza és a kert között, hogy vizet vigyen az új életre kelt mérgező és gyomnövényeinek. Mióta rendszeresen megkapta a Varázslókert magazint, sokat tanult a kertről, a földről és annak gondozásáról. És ahogy a kertje szépült, úgy szépült ő is lélekben. A sokadik fordulás után azonban elveszítette türelmét, és mérgesen a könyvektől roskadozó polcára nézett.

*Boszorkányságok csak kezdőknek
Boszorkányságok csak haladóknak
Boszorkányságok csak profiknak*

- Áááá, ez kell nekem! - nyúlt a harmadik könyv után ráncos kezével, majd belelapozott. - ... varangy, varangyos béka, varázs, varázssvessző...

Aztán kiment a kertjébe, felvett a földről egy Y alakú gallyat, és elmormolta a szükséges varázsigét. A bot megremegett a kezében, varázssvesszővé változott, és egy ponton a földre mutatott.

- Itt bújjik egy forrás! - ujjongott rekedtes hangján a boszorkány, majd varázssvesszőjén elrepült az erdőben élő hét bányásztörpéhez, hogy segítséget kérjen a kútásásban.

A törpék bele is egyeztek, hogy segítenek, egy feltétellel: ha a munka végeztével övük lehet a varázssvessző. A boszorkány eleinte vonakodott, de tudta jól, hogy egyedül nagyon sok idő és hosszadalmas munka lenne kiásnia a kútat,

ezért megegyezett velük. Közben azonban kieszt egy tervet.

Másnap hajnalban a hét bányásztörpe megérkezett az erdőből ásókkal, csákllyákkal és talicskával megrakodva, hogy segítsenek kutat ásni a boszorkánynak. A munkálatok nyomban meg is kezdődtek, és kis idő múlva a törpék már mélyen a föld alatt ástak. A boszorkány közben szorgosan gyűjtögette a kiemelt földkupacokból a földigilisztákat, ásványokat, mérges gyökereket és csigákat a boszorkányságaihoz, és különféle üvegcsékbe pakolásztta mindet. Még egy uncia vakondnyálat is sikerült szereznie!

A törpék késő estére el is készültek a kúttal. Büszkén a boszorkány elé álltak félkörívben, és kérték jól megérdemelt jutalmukat, a varázssvesszőt. A boszorkány ekkor a zsebébe nyúlt, és felejtőport akart szórni a törpékre, hogy elfelejtsék az egyezséget. De a törpék tudták, mi következik, mert nem először kötöttek alkut a boszorkánnyal, csak ő nem emlékezett rá. Mind a heten mély levegőt vettek, és mielőtt elérte volna őket, visszafújták a felejtőpor felhőjét a boszorkányra, aki ettől mindent elfelejtett.

A törpék vidáman visszamentek az erdőbe a varázssvesszővel. A boszorkány azóta sem érti, hogy került kút a kertjébe, de idővel beletörődött, ahogy a házába és a kerítésébe is...

KOVÁCS ZOLTÁN TIBOR

Földbe gyökerezve

Ha valamitől megijedünk vagy meglepődünk, úgy érezzük, szinte földbe gyökerezett a lábunk. Szerencsére ez általában csak rövid ideig tart, ha oldódik az ijedség, a meglepetés, tovább tudunk lépni. A zöld növények többsége ezt nem teheti, mert gyökerük a földben van. A talajból így veszik fel az ásványi anyagokat és a vizet. A gyökerek támasztékot is biztosítanak testüknek, amire nagy szükség van, gondoljatok csak a vastag törzsű, magas fákra, vagy az erős szélben hajladozó búzaszálakra. Van olyan gyökér, amelyik nemcsak a tápanyagfelvételben és a növény rögzítésében játszik szerepet, hanem el is raktározza a tápanyagokat, ilyen például a retek, a sárgarépa, a cukorrépa, a cékla. A gyökér többféleképp biztosítja a kapcsolatot a föld feletti résszel.

Amikor egy mag megfelelő nedvességtartalmú földbe kerül, vizet vesz fel, megduzzad, majd

kicsírázik, kis gyököcskéje növekedésnek indul lefelé a talaj levegőt is tartalmazó, nedves tereiben. Mi mindennel találkozik ezen az úton? Kerülgetnie kell apró rögöket, köveket, esetleg félretolni azokat. Találkozik más növények gyökereivel, gombák fonalaival, egysejtű szervezetekkel, de ízeltlábúak, férgek is útjába kerülhetnek. Szám szerint a legtöbben a legkisebbek, a mikroorganizmusok vannak a földben. Ha nagyon erős nagyításban megvizsgálánk 1 gramm talajt, ezekből a parányokból százmilliókat is számlálhatnánk.

Érezted már a föld szagát eső vagy öntözés után? Ezt a sugárgombák okozzák. Nevük ellenére nem gombák, hanem baktériumok, amelyeknek fontos szerepe van a talaj életében, a szerves

anyagok
lebontá-
sában.

A talaj legfelső,
laza rétegében sok
korhadó növényi rész van,

az alatt, a humuszban rengeteg apró
élőlény lakik. Mélyebben olyan réteg húzódik, ami
szinte csak ásványi anyagokat tartalmaz. Az oxigén
mennyisége a felszíntől lefelé csökken, és ez
meghatározza, hogy oxigént igénylő vagy anélkül
is életképes szervezetek élnek-e ott. Ha van elég
levegő a talajban, a szerves anyagok lebontásakor
szén-dioxid és víz képződik, és tápelemek válnak
szabaddá, amelyeket a gyökerein át a növény fel-
tud venni és teste felépítéséhez hasznosítani.
Bizonyos mélységen túl viszont már nincs oxigén,
és ilyen körülmények közt a lebontó folyamatok
termékei is mások. De a gyökerek gyakran nem
hatolnak le odáig.

A földben sok szabad szemmel is látható
állatka lakik. Az ugróvillásokat akár otthon
is megfigyelheted, ha a szobanövények
cserepeit megmozgatod. Ha szerencséd
van, a pár milliméteres, parányi hatlábúak
látványosan ugrálni kezdenek, erről
kapták nevüket. A szabadban is
előfordulnak, fontos feladatuk, hogy
az egysejtűeket, a fonalas gombákat
elfogyasztják, és így szabályozzák
azok népességét.

A földigiliszta korhadó
szerves anyagmaradványokkal
táplálkozik, közben járatokat fúr, ami
elősegíti a levegő és a víz mozgását,
ürüléke pedig a humusz képződéséhez
járul hozzá. A drótféreg, a pattanóbogár
lárvája szívesen rágja a csírázó magvakat
és a fiatal növények gyökereit, legyen az
kukorica, cukorrépa, paradicsom vagy a
fű gyökere, ezért a kertészek nem örülnek
neki. A vakond, a hörcsög, az ürge által fúrt
járatok levegősebbé teszik ugyan a talajt,
bár némelyikük kitérhet, megrághatja
a gyökereket.

Előfordul, hogy nem csak a növény gyökere
nő a földben. Egy különleges, Ausztráliában
honos, virágos növény egész teste a föld alatt
van, még virágai is ott fejlődnek ki. Ez a furcsa
szerzet - egy élősködő orchidea - nem tud
önállóan szerves anyagot képezni. Nincs zöld
színanyaga, ami a föld felett élő növényekben a
napfény elnyelését biztosítja, hiszen erre a földben
nincs is szüksége. A szerves anyagokat tehát nem ő
maga termeli, hanem más növényektől szerzi be.

SZIGETI ZOLTÁN

A gyökér útja

A föld alatt, a föld alatt
meg-megakad a mozdulat,

de utat talál a gyökér,
a föld az éggel összeér.

A hajtás fönt napot legel.
A víz, a só, gyökérbe kell

szívódjon, és az életet,
mint léggömb, hogyha föllebeg,

táplálja, hajtsa fölfelé!
A földmélye mindenkié.

VÖRÖS ISTVÁN

Az érclidérc

A föld alatt, a föld alatt
acélzöld színű ködalak.
Ha mélyre érsz, megannyi bérc,
köztük él az érclidérc.

Léte titok, hangja szitok,
torkán születnek vad dalok.
Hematitok, bauxitok
tömbjei között andalog.

Ha nem beszél, úgy sem henyél:
izgága, füstös tánra kél.
Ha nem pipál, csak mórrikál,
vasérctükröknek kornyikál.

Ha kell az érc, merész vitéz,
vigyázz, mert hangja megigéz!
Már oly sok bátor ott maradt
a föld alatt, a föld alatt...

DÖMÖTÖR TAMÁS

Magtörténet

Rejtély, mi van a föld alatt,
ahol vaksötét, némaság
honol és nem nyílik virág,
nem rikkant a rigó reggel,
nem futsz össze emberekkel.
Ott alszik a kis búzamazg,
erőtlen szegény, bágyatag.
Egyszer csak csírázni kezd,
vékonyka burka meghasad,
kikukucska a föld alól,
fönn madarak dala szól -
Múlik az idő, napra nap,
szárba szökken a búza már,
kalászt ringat a nyári szél.
S míg vajas kenyered majszolod,
a föld alatt új mag mocorog.

FECSCKE CSABA

Híres ellenálló

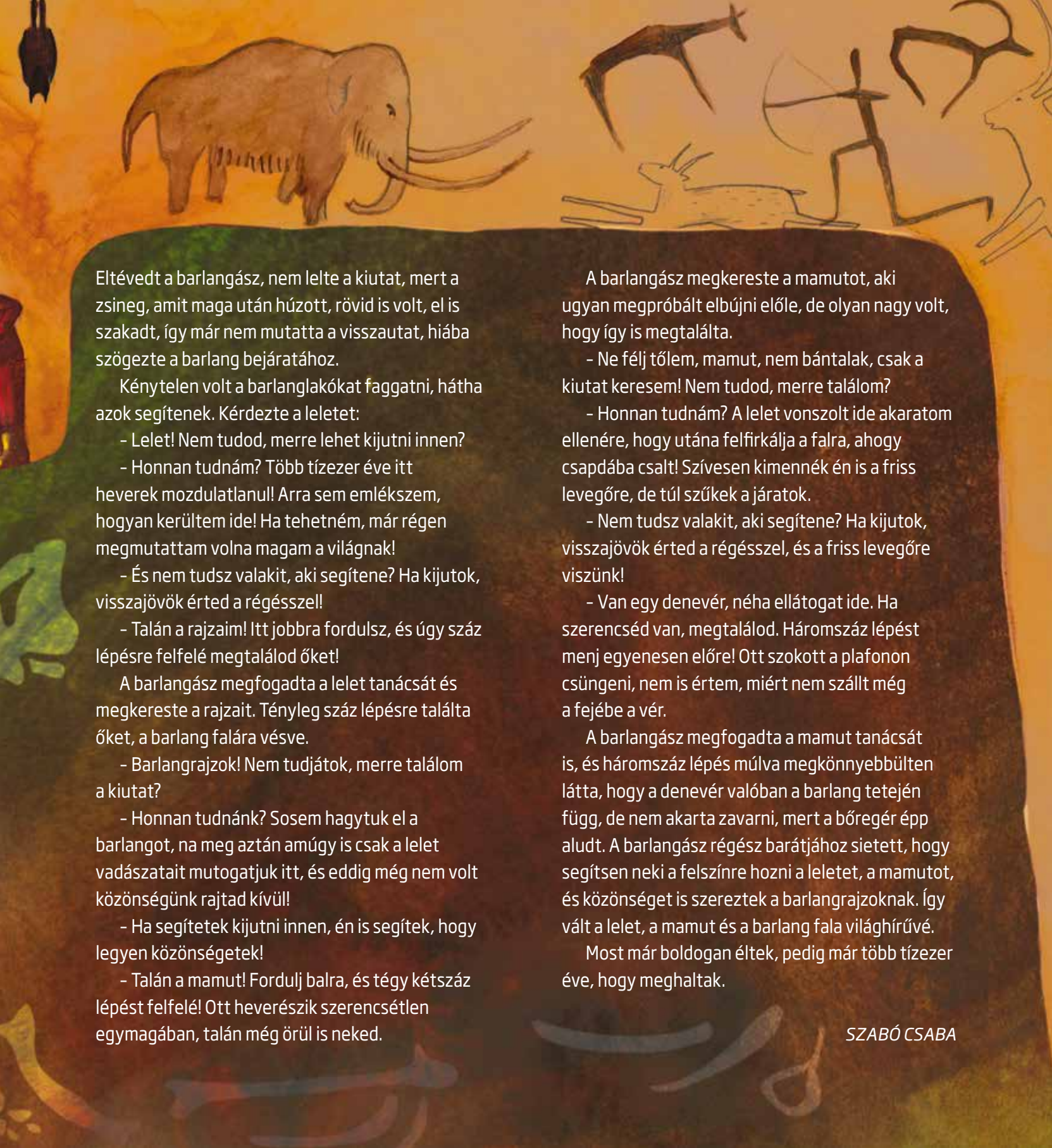
Papi sokat mesélt arról, milyen
híres ellenálló volt
a földalatti mozgalomban.
Ellenállt a németeknek,
ellenállt az oroszoknak,
ellenállt minden elnyomónak.
Mert szerinte itt valakik mindig
elnyomtak valakiket,
és az embernek mindig
az elnyomottak mellett a helye.
Akkor is, ha a föld alá kell menni?, kérdeztem.
Akkor is, ha a föld alá kell menni, bólintott.
Aztán rendelt egy csomó minyont,
mert bármekkora ellenálló volt,
a minyonnak soha nem tudott ellenállni.

HAÁSZJÁNOS

Leleményes leletek

MOLDOVÁN MÁRIA rajzai

The background features a warm, orange-toned illustration. At the top left, a mammoth is depicted in profile, facing right. To its right, there are several prehistoric cave paintings: a bison-like animal, a rabbit, and a human figure holding a spear. The scene is set against a textured, parchment-like background.

Eltévedt a barlangász, nem lelte a kiutat, mert a zsineg, amit maga után húzott, rövid is volt, el is szakadt, így már nem mutatta a visszautat, hiába szögezte a barlang bejáratához.

Kénytelen volt a barlanglakókat faggatni, hátha azok segítenek. Kérdezte a leletet:

- Lelet! Nem tudod, merre lehet kijutni innen?

- Honnan tudnám? Több tízezer éve itt heverek mozdulatlanul! Arra sem emlékszem, hogyan kerültem ide! Ha tehetném, már régen megmutattam volna magam a világnak!

- És nem tudsz valakit, aki segítene? Ha kijutok, visszajövök érted a régésszel!

- Talán a rajzaim! Itt jobbra fordulsz, és úgy száz lépésre felfelé megtalálod őket!

A barlangász megfogadta a lelet tanácsát és megkereste a rajzait. Tényleg száz lépésre találta őket, a barlang falára vésve.

- Barlangrajzok! Nem tudjátok, merre találok a kiutat?

- Honnan tudnánk? Sosem hagytuk el a barlangot, na meg aztán amúgy is csak a lelet vadászatait mutogatjuk itt, és eddig még nem volt közönségünk rajtad kívül!

- Ha segítetek kijutni innen, én is segítek, hogy legyen közönségetek!

- Talán a mamut! Fordulj balra, és tégy kétszáz lépést felfelé! Ott heverészik szerencsétlen egymagában, talán még örül is neked.

A barlangász megkereste a mamutot, aki ugyan megpróbált elbújni előle, de olyan nagy volt, hogy így is megtalálta.

- Ne félj tőlem, mamut, nem bántalak, csak a kiutat keresem! Nem tudod, merre találok?

- Honnan tudnám? A lelet vonszolt ide akaratom ellenére, hogy utána felfirkálja a falra, ahogy csapdába csalt! Szívesen kimennék én is a friss levegőre, de túl szűkek a járatok.

- Nem tudsz valakit, aki segítene? Ha kijutok, visszajövök érted a régésszel, és a friss levegőre viszünk!

- Van egy denevér, néha ellátogat ide. Ha szerencséd van, megtalálod. Háromszáz lépést menj egyenesen előre! Ott szokott a plafonon csüngeni, nem is értem, miért nem szállt még a fejébe a vér.

A barlangász megfogadta a mamut tanácsát is, és háromszáz lépés múlva megkönnyebbülten látta, hogy a denevér valóban a barlang tetején függ, de nem akarta zavarni, mert a bőregér épp aludt. A barlangász régész barátjához sietett, hogy segítsen neki a felszínre hozni a leletet, a mamutot, és közönséget is szereztek a barlangrajzoknak. Így vált a lelet, a mamut és a barlang fala világhírűvé.

Most már boldogan éltek, pedig már több tízezer éve, hogy meghaltak.

>> NÉZZÜK EGYÜTT...

Vaszilij Kandinszkij Képeit!

Mindenkinek van kedvenc színe, sőt, bizonyos színek különleges hatást váltanak ki belőlünk. Némelyiket barátságosnak érezzük, másiktól idegenkedünk, esetleg taszítónak találjuk. Mert különböző hangulatokat, érzelmeket kapcsolunk a színekhez. Ilyen a meleg sárga és a hideg kék ellentétpár is. A művészek számára a színekhez és formákhoz fűződő viszony meghatározó. „A színnel lehet a lélekre közvetlenül hatni” - tartotta Kandinszkij.

Vaszilij Kandinszkij Moszkvában született értelmiségi családba. Édesapja gondozta fia korán megmutatkozó sokféle tehetségét, zeneiskolába és magán rajzórákra járatta. A zene és képzőművészet iránti fogékonyság ellenére jogi egyetemet végzett, csak harmincéves korában fordult a művészi pálya felé. Felajánlottak neki egy jogi professzori állást, de a fiatal Kandinszkij hirtelen ötlettől vezérelve Münchenbe utazott festészetet tanulni. Az 1900-as évek elején

ismerkedett meg modern művésztársaival, akik elvont formákkal és kontrasztos színekkel kísérleteztek. Kiállításokat szerveztek és művészeti képzéseket tartottak.

Élettársával, Gabriele Münter festővel körbeutazta Európát és Észak-Afrikát, a különböző kultúrák és a népművészet fontos ihletet adtak neki. Az 1910-es évekre megtalálta jellegzetes egyéni világát. Az *expresszionista* művész a látvány rögzítése helyett a látvány érzelmi lenyomatát örökíti meg. A színek, formák, térbeli jelenségek szimbolikus jelentéssel telítődnek a képen. A korban hagyományosnak tekintett, valóság-hű művészeti stílussal szembemenő fiatal alkotók Kandinszkijjal együtt megalakították a Kék Lovas csoportot. A körbe tartozó művészek számára különösen fontos volt a szín és a hang jelentése.

Az első világháború kitörésekor Kandinszkij visszatért Moszkvába. Akkor ismerkedett meg a geometrikus formákból építkező orosz konstruktivista művészekkel. Később a híres német művésziskola, a Bauhaus meghívására visszaköltözött Németországba tanítani, és a színek után a geometriai formák – a kör, a félkör, a háromszög – művészi használatának elméleti hátterével foglalkozott. Képei is tükrözik elméleti fejlődését: korábban elsősorban az érzelmek közvetítése volt a cél, aztán szerkezeteket épített.

A második világháború elől Franciaországba menekült, haláláig ott élt. Kései képeinek „biomorfi” formái az élővilághoz és a szabályos geometrikus elemekhez egyaránt kapcsolódnak.

A kedvelt nyaralóhelyen, Murnauban készült tájkép meleg nyári napot idéz. Magasan úsznak a felhők és hosszú árnyékokat vetnek az épületek.

A festő meleg színekkel ábrázolja az utca két oldalán a házakat, közepén hatalmas felhők vonzzák a szemet. Találsz valami szokatlan részletet a derűs hangulatú képen?

A másik képen szintanulmányokat látunk, koncentrikus köröket egymás mellett, rendezett sorokban. A szivárvány összes színe megtalálható a körökben, nincs két egyforma kombináció, az összehatás mégis harmonikus. Milyen érzés ennyire belemerülni a színek világába?

A poszteren látható kép mintha az előző két kifejezőmód keveréke lenne: szokatlan tájkép geometriai formákból, vonalak, körök és síkidomok alkotják a tájat. Ahogy a tekinteted körbejáratos a képen, érezhetővé válik a formák ritmusa, mintha mozgásban lenne minden elem. Bár elsőre kuszának és áttekinthetetlennek tűnik a kompozíció, idővel feltűnik benne a gondosan kialakított rendszer.

Vájkálódó Kalandorok

Dél-Afrikában él egy állat, amit a helyiek a saját nyelvükön szirti macskának neveznek, pedig nem áll rokonságban a bajszos egérfogókkal. Sőt, fára mászás helyett a föld alatti búvóhelyeket kedveli.

A szurikáta csupán harminc centi és egy kiló. Kíváncsi természet, sosem lustálkodik, éber, fürge és játékos. Amilyen kicsi, olyan különleges. A forró, száraz pusztákon él, népes családokban. A család élete tele van veszéllyel és szövevényes viszonyokkal.

A családot egy *domináns*, azaz uralkodó nőstény vezeti. A többi csapattag vagy tőle származik, vagy a testvére. Húszan-negyvenen élnek együtt, a nőstények és hímek mind közösen nevelik a kicsinyeket.

A csapatban minden nőstény képes szoptatni, még azok is, akik sohasem szültek. Így mindig akad, aki gondoskodik az újszülöttekről. Új életet viszont egyedül a domináns nőstény hozhat világra. Ha egy alárendelt nőstény vemhes lesz, megbüntetik és elüldözik.

A száműzetés a legnagyobb tragédia, ami egy szurikátával történhet. Egyedül ugyanis nem boldogul. A pöttöm állat szervezete nem tud zsírt elraktározni, ezért folyamatosan szüksége van táplálékra.

A családoknak megvan a maguk *territórium*a, vagyis területe. A szurikáták mindennap felkerekednek, és bejárják a birtok valamely szögletét. Felkutatnak minden bogarat, apró hullót, csigát, tojást, amit elfogyaszthatnak. Hol a terület egyik, hol a másik végét fosztják ki, így a terepnek van ideje helyreállni, mire legközelebb visszatérnek.

A táplálék megszerzéséhez rengeteget kell ásniuk. Ez nagyon veszélyes elfoglaltság, mert a magasból ragadozómadarak lesnek rájuk. Ezért szorulnak egymás segítségére. Míg a csapat nagy része ás, néhányan őrt állnak, a hátsó lábukra emelkedve kémlelik a szemhatárt. Ha veszélyt észlelnek, azonnal riasztják a többieket, így mindenki időben eliszkolhat.

Hangjelzéseik kifinomultak: trilláznak, morognak, csicseregnek vagy ugatnak. A vészkiáltások nemcsak azt jelzik, hogy a földön vagy a levegőből támad a ragadozó, hanem azt is, mennyire sürgős a menekülés.

A szurikáták területén mindenfelé üregekre bukkanhatunk. Ezeket azért vájják ki, hogy legyen hová bújniuk. Csakhogy ez más állatoknak is kapóra jön. Gyakran költözik az üregekbe skorpió vagy mérgeskígyó.

A kígyó komoly fenyegetést jelent a szurikátákra, a skorpió mérge viszont nem hat rájuk.

Nagy bajba kerül az a skorpió, amelyik az üregüket választja pihenőhelyül, mert a szurikáta mama rajta tanítja kicsinyeit vadászni. Kezdetben megölt skorpiót kapnak, majd olyat, aminek csak kitépték a méregtövisét. Végül egész skorpión is gyakorolhatnak, s aztán jóízűen elfogyaszthatják.

A kölykök háromhetes korukban merészkednek ki először az üregből, ahol születtek, ám még sokáig a közelben kell maradniuk. Eleinte nem tarthatnak a csapattal az élelemszerző körutakra, túl védtelenek. Napközben több felnőtt is otthon marad, hogy a legkisebbekre vigyázzon.

A felnőtt szurikáták éppolyan játékosak, mint a kicsinyek, szívesen fogócskáznak vagy birkóznak.

A kölykök játék közben lesik el a harcművészet fortélyait. Később erre is szükségük lesz, hisz a szurikáta családok gyakran csatároznak egymással.

Ilyenkor az egyik csapat lerohanja a másikat. Céljuk, hogy megszerezzék a másik területének egy részét.

A támadó szurikáták felcsapják farkukat, és nagyokat szökdelnek, így próbálnak minél méretesebbnek és ijesztőbbnek tűnni.

A legfélelmetesebb harcos minden csapatban a domináns hím: ő a legnagyobb és legerősebb. A nőstények azonban ugyanúgy kiveszik részüket a küzdelemből.

A mozgalmas nap végén a család együtt tér vissza otthonába. A szurikáták lakhelyét szövevényes alagútrendszerek alkotják, kamrákkal és járatokkal. A reggelt gyakran karbantartási munkálatokkal kezdik. Ahogy az élet minden területén, ilyenkor is megosztják egymás közt a feladatokat: a családtagok váltott őrseget állnak, míg a többiek erős karmaikkal dolgoznak az üregeken.

Bár a szurikáták bonyolult rangsorban élnek, a munkákban mégsem tesznek különbséget uralkodó és közrendű közt.

Mind kiveszik részüket az összes napi teendőből. Az egységben rejlik legnagyobb erejük.

HÖNYI EDIT KATALIN

Talajlakók

A földigiliszta élete abból áll, hogy lassan halad előre, folyamatosan eszi az előtte lévő talajt, abból felhasználja (azaz megemészti), ami számára hasznosítható, a maradékot pedig hátul kibocsátja magából. Tulajdonképpen földet eszik és földet kakil. A giliszta ürüléke egyáltalán nem olyan, mint az emberé. Nem bűdös, nem gusztustalan. Lényegében föld, csak kicsit átgyúrva. Ezzel az átdolgozással a földigiliszta jót tesz a termőtalajnak. Ahogy evés közben lassan előbbre jut, szellőzőnyílásokat fúr a földbe. Azokon keresztül kap friss levegőt az ott élő rengeteg élőlény, mikroszkopikus méretűek és szabad szemmel láthatók egyaránt. Egy gyűszűnyi egészséges erdei talajban sok millió hasznos baktérium és gomba él sok száz olyan parányi állattal együtt, amelyet még mikroszkóppal is alig látunk. Nélkülük a talaj halott lenne. Ők teszik élővé,

ők végzik például az avar lebontását is. Nélkülük sem teremne meg a földben. Most ne olyan gombára gondoljatok, mint a légyölő galóca, amelynek szép piros kalapja van. A talajlakó gombák nem látványosak; úgy néznek ki, mint az összegubancolódott cérna; és behálózzák a gyökerek környékét.

Néha a földigiliszta is kijön a felszínre.

Aki kíváncsi, és nyitott szemmel jár a világban, megfigyelheti, hogy mindig eső után láthatók giliszták az utakon, akár még a járdán is. Miért éppen eső után? Mert ilyenkor a giliszták által fúrt földalatti csövecskékbe - amelyek máskor szellőzőcsatornákként működnek - befolyik a víz, s így a giliszták sem tudnak lélegezni. Talán meglepő, hogy még a giliszták is lélegeznek, de mégis természetes, hiszen nekik is szükségük van a levegőben lévő oxigénre. Tüdejük azonban

nincsen. Nem is úgy lélegeznek, mint mi, hogy beszívják-kifújják a levegőt, hanem a bőrükön keresztül.

A hihetetlenül sok, talajban lakó élőlény közül a vakondot biztosan ismeritek; ha máshonnan nem, a mesebeli kisvakondról szóló rajzfilmekből vagy könyvsorozatból. Igazi vakondtúrást bizonyára már mindenki látott, de igazi, élő vakondot kevesebben, hiszen ritkán, s akkor is inkább csak éjszaka jön ki a földből. A kupacnyi vakondtúrás nem is azért készül, hogy a selymes szőrű állat kibújhasson a fenti világba, hanem hogy a föld alatti járatainak ásásakor keletkező rengeteg kaparékot - amely már útjában van - eltüntesse. Ilyenkor a felszín felé is ás egy járatot, s azon keresztül löki ki a földet a felszínre.

Kétféle járata van. Az egyik a földfelszín alatt 40-50 cm mélyen lévő üreglakás, az azt körülvevő járatrendszerrel együtt, amely sugárirányú és körkörös útvonalakból áll, mint a keresztespók hálója. A másik féle járatot akkor ássa, ha

fölfedezett valamilyen zsákmányállatot, s azt akarja megkaparintani. Ilyenkor érzékeny orrával kiszagolja vagy rendkívül finom hallásával meghallja az állat mozgásának neszt.

A vakond tápláléka főleg földgilisztákból áll. Naponta akár hatvan-hetven gilisztát is elfogyaszt, ami szinte hihetetlen, hiszen ennyi giliszta súlya együtt nagyobb, mint a vakondé. A giliszták

elpusztítása bizonyos értelemben káros, hiszen a giliszták javítják a termőföldet. Ugyanakkor a vakond rengeteg cserebogár-pajort is elpusztít, ami hasznos. A pajor a cserebogár lárvája, amely szintén a földben él. Ott három évig szinte szünet nélkül csak eszik és növekszik, s nagy károkat tud okozni azzal, hogy elrágja a növények gyökerét.

A vakond gyakran fogyaszt lőtücsköt - más néven lótetűt - is, amely valóban a tücsök rokona (még ciripelni is tud), de ugyanúgy földi járatokat és első pár lábával, mint a vakond.

Az igazi mezei tücsök - a meleg nyári esték széphangú ciripelője - is a föld alatt él, de a talaj az ő számára csak búvó- és pihenőhely. Ferdén a föld alá futó, ujjnyi vastag bejáratú üreget váj ki lakásnak, s onnan jön ki este-éjszaka növényekkel és apró rovarokkal táplálkozni, vagy hogy ciripeléssel hívja a párját. (Csak a hím tücsök ciripel.)

Miért jó a vakondnak, hogy a föld alatt él? Egyrészt a talaj olyan szerkezetű, mint a szivacs, rengeteg kisebb-nagyobb levegőbuborék van benne, ezért kiváló hőszigetelő. Kéttarasnyi mélységben, ahol a vakond fészke

van, még kemény télen is csak kivételesen fagy meg a víz. (Ezért fektetik a vízvezetékeket is mélyen a föld alá, nehogy megfagyjon bennük a víz, mert akkor a jég szétfeszíti még a vascsövet is.)

A föld alatti élet másik előnye, hogy ott sokkal kevesebb veszély leselkedik a vakondra. Rajta kívül nemigen van ott más ragadozó. Más föld alatt élő állatok (hangyák, természetek, ürgék, pockok, üregi nyulak stb.) számára ugyanez a két tényező - védettség a hideg és a ragadozók ellen - jelenti az életmód előnyét.

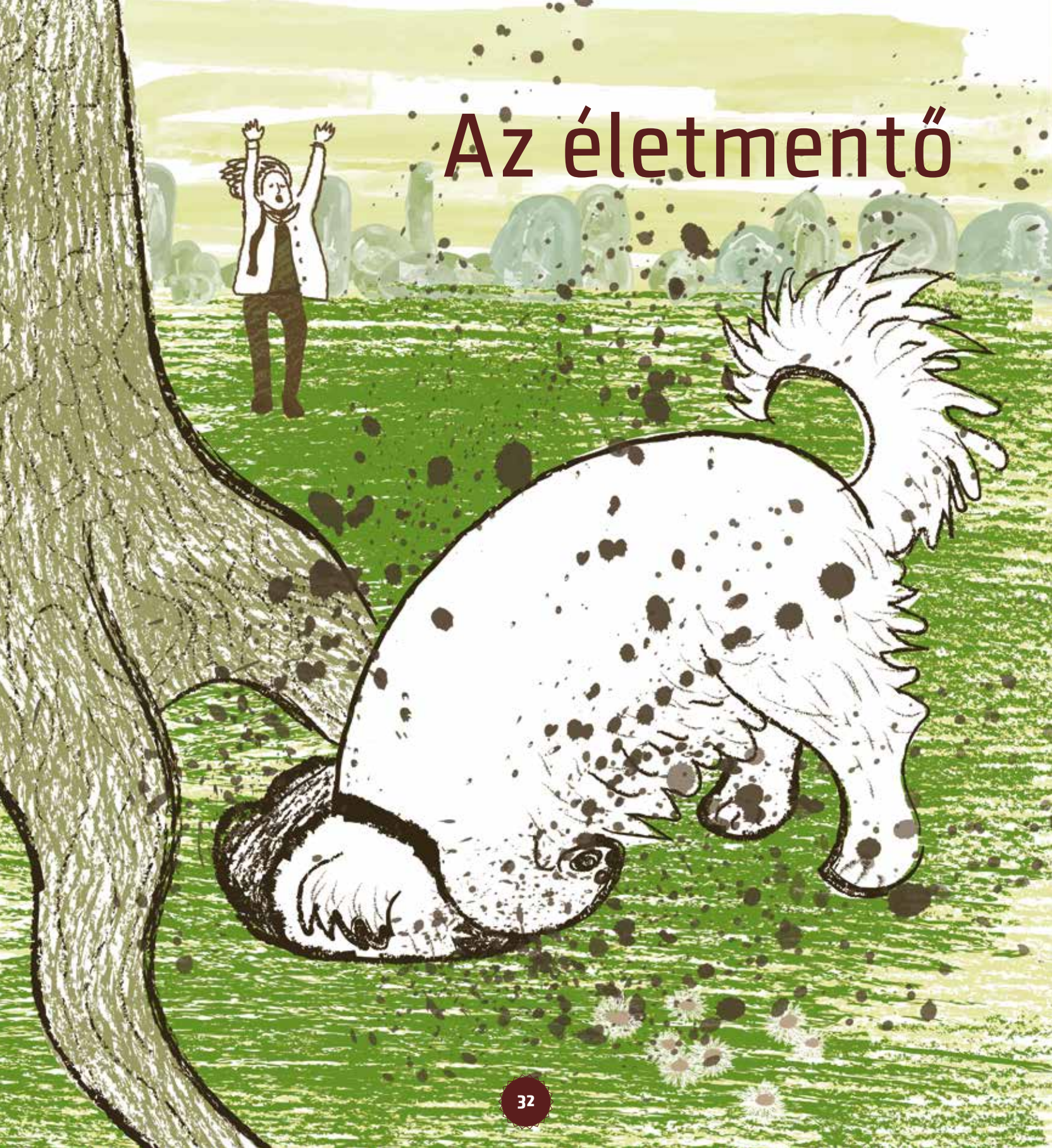

Néha, amikor nem talál elegendő gilisztát vagy más lehetséges zsákmányállatot feneketlen éhsége csillapítására, a vakond mégiscsak kijön a felszínre, s ott folytatja a vadászatot. Meglepően fürgén mozog a felszínen. A föld fölött leginkább békák, gyíkok, meztelencsigák vagy madárfiókák az áldozatai. Amit elkapott, azt - esetenként nem is előre, hanem hátrafelé lépegetve, tolató mozgással - cipeli vissza a nyíláshoz, ahol feljött, s leviszi magával a föld alá. A kimerészkedés a szabadba veszélyes a vakond számára. Gyakran áldozatul esik a lesben álló nyesteknek, egerésző ölyveknek, de néha még a gólyáknak is.

Honnan kapta a vakond a nevét? Onnan, hogy nagyon picike a szeme, s azt is szinte elfedi a szőre, ezért régen okkal gondolták, hogy ez az állat nem lát, vagyis vak. S ez a magyarázat logikusnak is tűnik, hiszen látásra a föld alatt valóban nincs sok szükség. Vannak teljesen vak vakondok, de a nálunk élő vakond valamennyire lát.

VICTOR ANDRÁS

Az életmentő

Tódi máltai selyemkutya. Valóban selymes és valóban kutya, a neve is egészen bizonyosan Tódi (mert hallgat rá), egyedül az kétséges, hogy valóban Máltáról származik-e. Egyesek szerint igen, mások szerint az ókori görög szigeteken alakult ki ez az ősi, kistermetű fajta. Mindenesetre Tódi sosem járt Máltán, Csepelen született, öt hete pedig nálunk él, Szegeden. Még csak három hónapos, de néhány napja sétáltatni is lehet már. Nem messze a lakásunktól, a Mátyás térre visszük naponta legalább háromszor. Jobbról balra és balról jobbra is megkerültük már a sok évszázados ferences templomot és kolostort. Tódit minden érdekli. A fű, az enyhe telet átvészelő százsorszép, a bokrok, a fák, a villanyoszlopok, a szemetesek, a lehullott makk, az elszórt dió és a letört ágak, az avar, kivált, ha fújja a szél, a játszadozó gyerekek, a varjak, a rigók, a verebek, a többi kutya. Szaglászik, vizslat, vizsgálódik, nem tud betelni a világgal. A világ érdekes.

Ásni is érdekes. Három fa tövében szokott. Hófehér máltai selyemkutya-bundája olyankor pillanatok alatt dalmatapöttyössé válik. Sajnos, mi ennek nem örülünk. Próbáljuk elcsalni (játékkal, a fejvesztett rohángálás ígérétevel), megvesztegetni (jutalomfalattal), s ha nem marad más, arrébb húzzuk a pórázzal, végtére mi vagyunk a falkavezérek, nem egy aprócska kölyökkutya! Tódi meg ennek nem örül. Aztán hamarosan talál újabb érdekességet (különös alakú faágot, kérget,

ismeretlen szagokat, közeledő gyereklábakat, kocogókat, madarat, szelek szárnyán száguldó tollpihét), s az ásást elfelejti egy időre.

A legutóbb azonban, bárhogy mesterkedtem, nem tudtam elvonni a figyelmét. Elszántan ásott egy gyönyörűséges tölgyfa tövében, ahol egyébként nem szokott. Hiába vittem arrébb, izgatottan visszaszaladt, kapart tovább. Pöröltem vele – rám se hederített. Már éppen azon voltam, a hónom alá csapom, és a tér legtávolabbi szegletébe vonulok vele, amikor vakkantott kettőt, és kicibált egy jókora követ a fa gyökerei közül. Diadalittasan nézett föl, egyenesen a szemembe. A tekintetéből némi szemrehányás mellett tisztán kiolvashattam, hogy:

– Na, ugye, megmondtam?!

Próbáltam szigorúan nézni rá, s közben lehajoltam a szemrevaló, csiszoltnak tűnő kőért. Még meg sem érintettem, már tudtam, hogy Tódi nem követ, de szárazföldi teknőst kapart elő a föld alól. Mint később, az állatorvosnál kiderült, talán az utolsó pillanatban. Mert bár a komoly fagyok elkerülték az idei télen a szegedi Mátyás teret, a teelő görög teknős tartalékai nem tartottak volna ki március végéig, pláne nem áprilisig, amikor rendszerint véget ér a téli álma.

– Na, ugye, megmondtam? – nézett rám Tódi újra. Tisztában voltam azzal, hogy ezek után még nehezebb lesz kiérdemelnem a falkavezér rangját.

BENE ZOLTÁN

A közönyös múmia

PAP KATA rajzai

Mindentvisz Jani úgy tartotta magáról, hogy páratlan sírabló.

Karrierje során egymás után fosztotta ki a hírhedt, gyakran elátkozott kriptákat, mauzóleumokat, nekropoliszokat. Se zár, se rejtvény nem állta útját. És a csapdák se. Hiszen

köztudott, hogy minden valamirevaló sírboltban vannak csapdák, mégpedig halálosak.

Ezért volt most zavarban. Tudomása szerint épp egy valamirevaló sírboltot készül kifosztani, amiben kell, hogy legyenek csapdák. De már több méter mélyen a föld alatt járt..., és nincs csapda.

Tolvaj nem retteg úgy semmitől, mint a túl könnyű zsákmánytól, így majd belehalt a rémületbe, amikor elért az utolsó teremhez.

Ha eddig nem volt semmi akadály - gondolta Mindentvisz Jani -, bármi is lesz mögötte, borzalmas lesz.

Az ajtó egy szelíd taszításra kitárult. Ez volt az utolsó lehetőség, hogy valami sírbolthoz méltó csapdára bukkanjon. Egy mindent letaroló kőtömbre. Semmiből kivágódó pengékre. De nem. Mindentvisz bevilágított a fáklyájával. Felhördült. A szoba dugig volt kincsekkel. Arany, smaragd, rubint, gyémánt, amit csak akarsz - az összképet csupán a terem közepén ücsörgő múmia rontotta el.

Mindentvisz megtorpant. Várta a rettegést, amit a túlvilági lény láttán éreznie kellene - de semmi. Ez a múmia olyan szerencsétlenül nézett ki és... közönyösen? Élettelen pillantása legalábbis ezt sugallta.

- Á - recsegte minden meglepettség nélkül. - Egy sírrabló. Jött kirabolni a síromat?

A kérdés annyira nyílt és egyszerű volt, hogy Mindentvisz kis híján tiltakozni kezdett. Aztán észbe kapott, és vállát vonogatva így felelt:

- Nos, ami azt illeti, igen.

A múmia legyintett.

- Csak bátran, bátran. Ami tetszik.

- Hogyan? - hökkent meg Mindentvisz.

- Mondom - erősködött a múmia. - Vigye, ami kell. Nekem mindegy.

- Nem próbál megállítani? - óvatoskodott Mindentvisz.

- Miért tenném? Hát nem mindegy? - tárta szét karját a múmia.

Bár látszólag szabad volt a pálya, Mindentvisz fejében szólt a vészcsengő, hogy óvatos legyen.

- Tényleg bármit vihetek?

- Bármit.

- Akár ezt az arany szkarabeuszt is?

- Persze. Mondjuk, az el van átkozva.

- Ó -, a sírrabló óvatosan a földre tette az ékszert.

- De különben - folytatta a múmia - oly mindegy. Egyébként annak az átka tart itt a sírboltban.

- Csakugyan?

- Bizony. Elmondhatom, nem mintha nem lenne mindegy. Egykor fáraó voltam, a legendás Thök-Mindegy.

- Sose hallottam magáról.

- Mindegy. A népem nem szeretett, nem mintha ez zavart volna. Azt mondták, közönyös vagyok.

Mikor meghaltam, úgy gondolták, nekem az is mindegy, átkerülök-e a túlvilágra. Szóval iderakták ezt a szkarabeuszt, hogy itt tartsa a lelkem.

Mellesleg - tűnődött Thök-Mindegy - igazuk volt. Abszolút közömbös, hol vagyok.

Mindentvisz hallgatott. Kezdett különös hangulatba kerülni.

- Akkor én most megyek - szólt váratlanul.

- Máris? Biztos nem visz magával semmit?

- Nem. Igazából - Mindentvisz elgondolkodott -, igazából mindegy, nem?

- Persze - helyeselt a múmia. - Azért a szkarabeuszt elviszi?

- Akár - vette fel a tárgyat Mindentvisz, és kifelé indult. - Az átokkal mi lesz? - kérdezte visszafordulva.

- Nem számít - intett búcsút a múmia. - Nekem legalábbis.

A föld alól az érett kalászig

Manapság, ha arról olvasunk, hogyan kerül kenyér az asztalunkra, zöldség a szendvicsünkbe, gyümölcs a poharunkba és virág Anya kezébe, olyan ijesztő szörnyszavakba botlunk, mint *génmegőrzés, energiahatékonyság, szerkezetátalakítás, öntözésfejlesztés, földhitelkérelem, agrárkárenyhítés, krízistartalék* és így tovább. A *terménytároló, a zöldtrágya-növény* vagy a *növényvédő szer* valamivel jobban hangzik. De még mindig nem az igazi, ugye?

A földmunkák különféle szakaszait korábban is megnevezték az emberek, és attól függően, hogy ki hol élt, másként beszéltek ugyanarról a feladatról vagy növényről.

Régen a legtöbb ember azt ette, amit megtermelt, ezért a földművelés rendkívül fontos szerepet játszott az életükben, és ez a szókincsükben is megjelent. Ma, amikor legtöbbször csak megvesszük a kiflit, a száraztésztát, a paradicsomot, a paprikát, a szőlőt és az almalevet, mert valaki más megtermeli helyettünk, nem is gondolunk bele, mennyi munka és milyen érdekes szavak állnak mögöttük. Nézzük, mi történik a földbe dugott vetőmagokkal a gazdák szavajárása szerint!

A vetéshez először fel kell szántani a földet. Ehhez ekét használnak, ami megforgatja a földet és kis, egyenes árkokat húz bele. Ezeket *barázdának* nevezzük, de néhol *barizdnak, beráznának, bráznának* is mondják. Ide vetik a magokat, majd betakarják az árok két oldaláról visszahúzott földdel. Ezt a műveletet *boronálásnak* hívják. A magokra különféle veszélyek leselkednek: kimoshatja az eső, elviheti a madár, megrághatja valamilyen állat. Az egyik legismertebb kártevő a világos színű, vastag *csimasz*, aminek sok másik elnevezése is mutatja, hogy ez a kukac fejfájást okoz a gazdáknak, bárhol műveljék földjeiket: többek között *bajorkukacnak, barázdaféregnek, bujtásrágó kukacnak, csórmánynak, krumpli-*

nyúnek, pondrónak, pajornak vagy pataféregnek is hívják.

Amikor tél után megenyhül az idő, a magból fejlődő növény utat tör magának a felszínre. Legfőbb gabonaféléink közé a rozs, a búza, a zab, az árpa, a köles és a kukorica tartozik, ezeket biztosan jól ismered. De vajon azt is tudod, milyen részeit tartják számon a termelők? Az újabb magok a kalászban nevelkednek, és a kalász *cápájának, dárdájának, szakállának* vagy *toklászának* nevezik a szúrós szálakat, amivel a kalász a lányok hajába tapad, ha a fiúk beledobják. A rozs kalászából nagy sötét szemek is kiállhatnak, ez voltaképpen a növény betegsége, de *anya-rozsnak, bábrozsnak, rozsanának, gabona-anyának* vagy *anyagabonának* is hívják. Szintén vékony, de nem szúrós, inkább selymes szálak veszik körül a kukorica termését is, ez a *bajusza, haja, szösze* vagy *üstöke*. A szőlő bajuszát viszont, amivel a karóra vagy a drótra kapaszkodik, *bodorkának, kacsnak* vagy *keringőnek* szokták mondani.

Ha eljön a melegebb idő, a gazdáknak meg kell szabadulniuk a gyomnövényektől: a *szuláktól, perjétől, betyárkórótól, taracktól, konkolytól, paréjtól* és még hosszan sorolhatnánk. Egy gaz például

az állatok takarmányaként nevelt lóherére és a lucernára hoz akkora bajt, hogy el is nevezték *lucernakozsnak*. De más településeken is megnehezítette az emberek dolgát, ott sárga, fonalszerű kinézete miatt *arany fonalnak* hívják, máshol *madárselyemnek*, megint máshol *fecskecérnának*, de ugyanerről a gazról van szó akkor is, ha *drótfűként, gyémántfűként, koszfűként, kukucsinaként, arankaként* vagy *renceként* találkozol vele.

Láthatod, milyen föld alatti veszélyekkel kell megküzdeniük a kis magoknak - és a gazdáknak -, hogy mindennap leemelhesd kedvenc pékárudat a bolt vagy az iskolai büfé polcáról. Pedig még csak a föld előkészítéséről és megmunkálásáról esett néhány szó, az érett növények aratásáról, feldolgozásáról nem. Ha kíváncsi vagy, nézz utána, mi történik a gabonával, ha megérett, mi a kéve, a *polyva* és az *ocsú*, mit jelentett régen a *masina*, kik voltak a *marokszedők*, mihez kellett a *kaszakő*, hogyan kellett tárolni a magokat, és hogyan készült belőlük kenyér. Jó étvágyat hozzá!

PARAPATICS ANDREA

Hideg- meleg

„Télen nagyon hideg van,
Nyáron nagyon meleg van,
Soha sincs jó idő,
Mindig esik az eső!”

Ismeritek ezt a népdalt? Kicsit túloz, de van benne igazság. Persze a lakásban jó idő van, de a fűtéshez és a hűtéshez energiára van szükség, amihez általában el kell égetni valamit (gázt, olajat, szenet), ami szennyezi a környezetet, és előbb-utóbb elfogy, ha kimerülnek a Föld tartalékai.

Nem lenne ilyen bajunk, ha oda költöznénk, ahol mindig enyhe az idő. Mit gondoltok, milyen messze lehet ez a hely? Több száz vagy több ezer kilométerre?

Sokkal közelebb - csak éppen lefelé kell elindulni. Nemcsak pár arasznyit, mint mikor ásunk a kertben, mert ebben a mélységben a

talaj hőmérséklete még inkább a kinti levegőétől függ, vagyis télen hideg és nyáron meleg - bár egyik sem annyira, mint amit kint mérünk. 10-20 méterrel lejjebb viszont már mindig 10 °C körüli a hőmérséklet - ez még kicsit hűvös. Haladjunk még lejjebb! Sokszáz méterrel a föld alatt vannak a bányák, melyekben néhol már túl meleg van. A világ legmélyebb bányája, a dél-afrikai Mponeng 4 km mély, a hőmérséklet itt elérheti a 66 °C-ot. Ilyen forróságban a legedzettebb bányászok sem tudnának dolgozni, ezért külön jéggyárra van szükségük, hogy a járatok levegőjét hűtsék.

A pár méter kevés, a pár kilométer meg sok. Milyen mélyen van a pont kellemes? A választ a *geotermikus gradiens* adja meg. Mit jelent ez a kifejezés? Geo = föld; termo-, termikus = hővel kapcsolatos; gradiens = lépés (a régies „grádics” szavunk is innen ered). Arra utal, hogy a föld hőmérséklete (lefelé haladva) fokozatosan emelkedik. Mekkora lépésenként és mennyit? Emberi lépésekben (kb. fél méter) 15 ezred fokot, ami olyan kicsi, hogy még mérni is alig lehet, nemhogy érezni. Nagyobb lépésben mérve könnyebb elképzelni: 100 méterenként átlagosan 3 °C-kal melegszik a föld. Átlagosan - de nem mindenhol! Magyarországon ez az érték kétszer akkora, azaz 100 m-t haladva 6 °C-kal lesz melegebb, így 200 m mélyen 22 °C körüli

hőmérséklet várható. Ez éppen jól! A lakások hőfokszabályozóját is ennyire szokták beállítani.

Költözzünk tehát a föld alá? Ahol nincs napfény, zöld növények, madárdal; nem tudjuk kinyitni az ablakot, hogy friss levegőt fújjon a szobába a szél? Ki szeretne így élni? A le- és feljutáshoz ráadásul lift kellene, ami árammal működik. De ha mi nem mehetünk le, akkor vajon a lenti jó idő nem tud feljönni? Tud, ha nem is lifttel.

Az egyik lehetőség a lakások fűtésére (vagy akár hűtésére!) a hőszivattyú. Azért hívják így, mert egy hideg anyagot még jobban lehűt, egy másik, meleg anyagot meg még jobban fölmelegít - „elszivattyúzza” a hőt. Úgy működik, mint a hűtőgép, ami egyik oldalon (belül) hideg, a másikon (hátról) meleg; és persze ugyanúgy áram kell hozzá. A hőszivattyú meleg oldala a lakás, hideg oldala lehet akár a kinti levegő is, de még jobb, ha lefűrt csövekkel eléri azt a mélységet, ahol mindig 10 fok van. És ha elszivattyúzzák az összes meleget a Földből? Ettől nem kell tartani! Bolygónk hatalmas, még a Mponeng is épp csak a felszínét karcolja meg, a benne tárolt hő pedig sokkal több, mint a világ összes házának fűtésigénye.

Még jobb lenne, ha a meleg szivattyúzás nélkül, magától jönne fel. Van erre is példa!

A földre hulló csapadék beszivárog a talajba, a föld repedésein keresztül egyre mélyebbre jut, és közben fölmelegszik. A melegtől kitágul, szűkös lesz neki a hely, és igyekszik szabadulni, amerre tud - leginkább fölfelé. Magyarországon sokfelé találhatunk forrásokat, amelyekből magas hőmérsékletű víz, röviden *hévíz* vagy *termálvíz* tör elő. Tudtok ilyenről a közelben? Ezt lakások, üvegházak vagy halastavak melegítésére is lehet használni, sőt, ha elég forró, még áramtermelésre is. Itt is van egy bökkenő, csak éppen nem a víz fel-, hanem lejutásával. Az esővíz leszivárgása ugyanis hosszú folyamat, és ha hirtelen elhasználjuk az összes termálvizet, nem marad, ami felhozná nekünk a föld melegét. Ezért a már lehűlt vizet visszanyomják a földbe - nyomni kell, hogy elég gyorsan visszajusson. Persze ehhez is árammal működő szivattyú szükséges.

A hőszivattyú és a termálvíz okos felhasználása tehát nem egyszerű, és a villanyáramot se lehet kihagyni belőle. Megéri vacakolni vele? Megéri! A geotermikus energia (ugye, értitek a kifejezést?) nagy előnye, hogy nem fogy el és nem szennyezi a környezetet. Segít, hogy bent télen-nyáron jó idő legyen, kint pedig megmaradjon a napfény, a zöld növények, a madárdal és a friss levegő.

KOVÁCSNÉ TANÁCS VIKTÓRIA

Irány a fentebbi hely

Hetedhét országra szóló bolond. Sőt, világrengető habókos. Az első tejfölösszájú csecsemő és az utolsó fogatlan csoroszlya is annak tartotta. Érdekelte is őt!

Évekig körözött a körzőivel, évtizedekig kémlelte a kémcsöveit. És ma:

- Buggy - bugyogott az egyik kémcsöve. Trutumó lötyögött benne. A trutumó tetején hab. A habnak olyan színe volt... szóval olyan színe volt...

Tanácstalanul megpöckölte az állát. Ez új. Egy teljesen új szín. A tenyerébe kapta, és Kőzetburg főterére sietett vele.

Itt gyanakodva bámulták, ott bizalmatlanul méricskéltek.

- Mi ez? - kérdezgették.

Eszébe ötlött.

- Hát... kék.

Bizony, kék volt.

Kőzetburg lakói addig nem ismerték a kéket, de ő elhozta nekik. A tér legközepére állt és szónokolt.

- Országvilág népei, kőzetburgiak! Van egy fenti hely, fentebbi az Északúcsi cseppkőnél is. Ott ilyen színe van az... ilyen színe van az...

Elbizonytalanodva megpöckölte az orrát. Eszébe ötlött.

- Az égnek! Meg annyi minden másnak.

Kőzetburg lakóit nem fedte soha igazi ég. Nem melengette soha valódi fény. Mogorva sziklapadló volt a talpuk alatt és komor kőboltozat a fejük felett.

- Ezen a fentebbi helyen kétszer jobb az élet. Vagy háromszor. - Nagyot vigyorgott. - Országvilág népei, kőzetburgiak! Öltözzetek kényelmesen, és gyertek velem.

- A legmagasabb helyek között is ez a legmagasabb hely! Te bolond, te habókos - mondták országvilág népei, és nem mentek vele.

Érdekelte is őt! Zsebre vágta a kéket, és hazaszaladt. Puha ruhákba bújt, fogott egy csákányt, és elindult fentebb. Ütötte a sziklát, vágta a követ, nagyokat vigyorgott. Az Északcsúcsi cseppkőtől egy csákánycsapásnyira megállt. De nem ám pihenni.

Puha göcsörtökbe ütközött. Ez a... ez a... Tanakodva megpöckölte a fülét. Eszébe ötlött.

- Föld!

- Akarod mondani, talaj - okoskodott valaki.

A valakinek csillagorra volt.

- Kit tisztelhetek az úrban?

- Vakondok vagyok. Igazán rájöhetnél volna.

Hiszen csillagorrom van.

- Bocsáss meg. - Előszedte a kéket. -

Fentebb tartok.

- Abban segíthetek. De erre is rájöhetnél volna.

Hiszen ásókarmom van.

Bizony, ásókarma volt. Elindultak. A vakondok ásta az utat, morzsolta a földet. A kék büszkén világított. Megálltak. Átérték a talajon. Itt már valódi fény volt. Itt, azaz... azaz...

- A felszínen - tudálékoskodott a vakondok.

- Nekem is eszembe ötlött volna - puffogott.

De nem sokáig: - Micsoda felszín ez!

Bizony, micsoda felszín volt. Csupa selymes, simogató lény és forma nyüzsgött rajta.

- Mi az ott? - kérdezte a vakondokot.

- Pázsit.

- Nem ez, hanem az. Magasan.

- Felhő.

- És mögötte?

- Nap.

- Felhő és nap! - Révedezve megpöckölte a kobakját. A csákányért nyúlt.

- Mit csinálsz?

- Fentebb tartok - vigyorodott el.

- A legeslegmagasabb helyek között is ez a legeslegmagasabb hely! - mondta a vakondok.

Érdekelte is őt! Zsebre vágta a kéket és végigszaladt az égen.

LÁNG ANNA rajzai

Volt egyszer egy ördög

Gubbasztott odalent a sötétben, a világ fenekén, a bugyrok bugyrában, az álmok legalján, és a fényre gondolt. Rágta a körmét, vakarta a tomporát. Köhécselt és nyöszörgött, hogy neki csak ez jutott. Hogy őt mindenki, hogy róla mindig, hogy neki semmit sem. Hogy csak gubbaszt itt a sötétben, meg se mozdul, mégis őt festik a falra, mégis őt ízélik meg bizélik! Ha kinyitja az újságot, abban őt gyanúsítják, ha beleolvas egy könyvbe, vele rettentik az olvasót, ha felmegy az internetre, szörnyű képeket talál magáról, pedig ő csak ül a bugyrok bugyrában, meg sem mozdul, s a fényre gondol. Arra, hogy de jó lenne látni és sütkérezni kicsit. Az ördög vigye el! Hát nekem már örökké ez jutott? - gondolja ilyenkor, és cseppenként csorog szeméből a sötét. Folyik végig a ronda állán, gurrog szőrös mellkasán lefelé a lavórba, mert abban ült az ördög az idők kezdete óta, s azon is túl három napot. Szép, kerek forma volt az a lavór, amiben ült, apró világok úsztak benne, naprendszerek és galaxisok, csillagködök és gömbhalmazok. Űstökösök szlalomoztak a becsapódó lecsorgások között, mint a szánkózó gyerekek a domboldalon, amikor a huppanásokat keresik a borzongás

kedvéért. Ha az ördög farka moccant egyet, hát összekeveredtek a naprendszerek, átrendeződtek a csillagok halmazai, hullámozottak a csillagködök abban a szép, kerek forma lavórban. A fene egye meg, gondolta az ördög, hát már moccannom sem szabad? És csak hullott sárga szeméből a sötétség.

Volt abban a lavórban, éppen az ördög bal hátsó patája mellett egy magas hegy. Akkora, hogy csak kicsinyítve fért a lavórba. Annak a tetején örökké sütött a nap, örökké dongtak a méhek és illatoztak a liliumok. Ott élt egy fehérszakállú öregember. Ott ült az idők kezdete óta, s azon is túl három napot. Kezét a homloka elé tartotta, úgy ült. Takarta tenyerével szeme elől a Napot, és a sötétre gondolt. Arra, hogy de jó lenne néha lecsukni egy kicsinyt, egy hunyásnyit csak. Egy épphogykát. Csak ülni a sötétben, és bízni abban, hogy semmi baj nem lesz. Nem kellene félnem a sötétből, korholta magát, hiszen itt ülök a világ tetején, itt a fényben, távol minden rossztól, távol a pokol legalsó bugyrába zárt ördög ármánykodásától. De nem csukta le a szemét, talán mert nem bízott eléggé önmagában.

SZABÓ ATTILA

Mit rejt a zene földje?

A föld alatt kincsek és lehetőségek lapulnak. Sok munkával azonban a láthatatlant láthatóvá tehetjük, kutathatjuk. Kiáshatjuk a növények gyökerét, mélyre hatolva érceket, olajat bányászhatunk. Sőt, alagutat fúrhatunk, metrót, néhol egész városrészeket építhetünk a föld alá.

Van-e a zenének „föld alatti” része? Azt válaszolhatnánk: ugyan, mi lehetne elrejtve a

zenéből? Meg aztán a zene nem látható, szinte olyan, mintha minden rejtve volna benne!

Hacsak nem társul hozzá szöveg vagy színpad, tehát nem opera-, operett-, musical- [ejtsd: mjuzikel] vagy balettelőadáson vagyunk -, a zenéhez nem kapcsolódik kép. Legfeljebb bennünk keletkezik valamilyen elképzelés, miről szól a zene, esetleg látunk magunkban valamilyen

történetet. Igen ám, de az nem a zenét fejezi ki, hanem minket. Hallgatok egy szimfóniát, és egyszer csak magas hegyeket képzek magam elé, vagy éppen valakiknek a hadakozását hallom ki a darabból – ez azt mutatja, hogy nekem mi jár a fejemben a zene kapcsán, én milyen hangulatban vagyok.

Zenehallgatáskor elsőként a dallamot észleljük. Ha megmarad a fülünkben, dúdoljuk. Arról ismerjük meg legközelebb a zenét. Ha emberhez hasonlítom: az az arca. A zene ritmusát az egész testünkkel érzékeljük: magával ragad vagy megnyugtat. Lüktet, visz előre. A ritmusra ráül a dallam, amely rezdüléseivel mesél, elkomorodik vagy felvidul, elgondolkodik vagy erőt sugároz.

A harmónia az egymás fölötti hangok összecsengése. A ritmus az időt mutatja, a harmónia a teret. A harmónia legmélyén találjuk a basszust (a szó eredetileg azt jelenti: alacsony). Ez a harmónia „lába”. Nem az alapja, mert például egy C-dúr akkord C, E és G hangból áll, s az alap a C. Persze, az is C-dúr, aminek az alján van az E, fölé kerül a C meg a G. Ez olyan, mintha nem a talpamon állnék, hanem térdelnék. Attól még én vagyok, csak más testrészemre támaszkodom, és máshová kerül a súlypontom. Ahhoz, hogy ezt a legmélyebb hangot kihalljuk, edzett fülűnek kell lenni. Tudni kell, mit keresünk, mint a nagy tapasztalatú emberek, akik meg tudják mondani, hová érdemes kutatófúrni.

A basszus szólam nincs elrejtve. A dallam után voltaképp az hallható legerősebben. Mégis azt mondhatjuk: az van a zenében „a föld alatt”, az a gyökér, amelyből minden kisarjad.

Nemcsak a zene szerkezetében

akadnak „föld alá rejtőző” alkotóelemek. Néha maguk a zeneszerzők is elrejtőznek. Megesik, hogy szándékosan teszik ezt, például álnevet vesznek fel. Máskor a sors hozza úgy, hogy haláluk után eltűnnek egy időre. A 19. század elejéig mindig az adott kor zenéje volt ismert, annak szerzőit tartotta számon a közönség. Ha meghalt egy kisváros zenei életéért felelős alkotó- és előadóművész – hiszen akkoriban a zene írása és megszólaltatása sem vált ketté –, lett utóda: attól kezdve ő írta a hercegnek a szimfóniákat, az egyháznak a kantátákat, tehát őt ismerték, őt tartották számon. Az előd kézíratai gyakran elkeveredtek, jó, ha tűzvésznek nem estek áldozatul. El tudjuk-e ma képzelni, hogy az egyik legnagyobb zeneszerzőként emlegetett Johann Sebastian Bach [ejtsd: johann szebasztian bah] műveit évtizedeken keresztül nem játszották nyilvánosan? A zeneszerző utódok jól tudták, milyen értéket képviselnek. Mozart [mórcárt] azokat zongorázta magának – közönség elé nem vitte, mert ha nem sajátot ad elő hangversenyein, azt hitték volna, semmit nem tud kitalálni... Beethoven [bétóven] idézett kis részleteket egyik zongoraszonátájában Bachtól, de nem tudjuk, kora közönsége felismerte-e, honnan volt az idézet.

A barokk másik legismertebb, ma különösen népszerű mesterét, Antonio Vivaldit több mint száz esztendőn át nem játszották, míg a 20. század újra felfedezte.

HOLLÓS MÁTÉ

Élet az óvóhelyeken

Tudtátok, hogy Budapest felszíne alatt hatalmas földalatti terek és alagutak találhatók? A II. világháború előtt hatalmas bunkerhálózatot (óvóhelyeket) építettek ki, amelynek jelentős része ma is létezik. Sok ember menekült meg a háború alatt, mert ezeken az óvóhelyeken kerestek menedéket.

Az építést 1938-ban rendelte el az állam, hogy a civil lakosságnak a várható légi támadások idejére védelmet biztosítsanak. A belvárosban leginkább a házak alatti pincéket használták erre a célra, de a budai Vár alatti alagutakban, folyosókban is sokan bujkáltak. Rengetegen tengették életüket a pincék mélyén 1944-ben és 1945 elején, az ostrom alatt, amely a II. világháború egyik leghosszabban elhúzódó és legvéresebb küzdelme volt. A 102 napig tartó harcban a polgári áldozatok számát 38 000-re becsülték.

A várost 1944. december 24-25-én zárták körül a szovjet csapatok. December 24-én még kevesen mentek le az óvóhelyre, sokan megpróbáltak karácsonyfát szerezni, és szűkös készletükből karácsonyi vacsorát tenni az asztalra. December 25-én még elindultak a villamosok Hűvösvölgybe, ám délután bombatalálatot kaptak, és a tömegközlekedés leállt. Néhány napon belül a városi víz-, gáz-, és villanyszolgáltatás is fokozatosan megszűnt.

Az egyre hevesebb ostrom elől az emberek az óvóhelyekre húzódtak és vártak. Ezek a helyek huzamosabb tartózkodásra alkalmatlanok

voltak. Az emberi testek kipárolgása lecsapódott a falakon, a mennyezetről folyamatosan csöpögött a víz. A zsúfoltság miatt a mosás, főzés és vízfordás veszekedések forrása lett. A legtöbb háznak nem volt saját kútja, az ivóvizet messziről kellett hordani. A vízfordók életüket kockáztatták, mert a katonák mindenre lőttek, ami mozgott. Ahol megoldható volt, az óvóhelyek közepére kályhát állítottak, hogy néha meleg ételhez jussanak. Az emberek sokat vitatkoztak, hogy a főzésnél ki, mikor kerülhet sorra. Akiknek nem volt tartalékuk, haragudtak azokra, akiknek volt mit enniük. Mivel a vízellátás megszűnt, nem tudtak mosakodni és a vécét használni. A felgyülemlett szemetet sem tudták elszállítani. Mindent elárasztott a bűz, az emberek tetvesek lettek.

Az óvóhelyeken lakók ugyanakkor tudták, hogy csak úgy élhetik túl a megpróbáltatásokat, ha segítenek egymásnak. Voltak olyan lakóközösségek, ahol megszervezték a tennivalókat, közösen főztek, amíg volt miből, és az ételből mindenkinek adtak, ezért ott békésebb volt a hangulat.

Az éhezés közepette sok embert a lovak mentettek meg. A magyar és német katonai alakulatok ekkor még tartottak lovakat, de mikor nem tudták megoldani az ellátásukat, szabadon engedték az állatokat. A kóborló lovak templomok, üzlethelyiségek faberendezéseit rágcsálták. Így fogyasztották el többek között a Mátyás templom padjait. Az éhező katonák végül levágták a szerencsétlen állatokat. Volt, hogy a civil lakosság talált elpusztult lovakra.

Bujkáló zsidók és katonaszökevények is az óvóhelyeken kerestek menedéket. A nyilasok azonban rendszeresen igazoltattak, és akinek nem voltak rendben a papírjai, azt elhurcolták és megölték. Ebben a kegyetlen világban akadt néhány elszánt ember, aki mentette az

üldözötteket. Raoul Wallenberg a semleges Svédország követségének munkatársaként azt kapta feladatul, hogy támogassa Magyarországon a zsidómentő tevékenységet. Legalább ötven épületet vett bérbe, és elérte, hogy azokat a svéd állam védelme alá helyezték. Ezek voltak a *védett házak*. Védelmi igazolványokat állított ki, ezek birtokosait nem lehetett elhurcolni. Gyakran egyedül szállt szembe a felfegyverzett katonákkal, és svéd menlevelére hivatkozva sikerült sok embert kimentenie a koncentrációs táborokba induló vonatokról. Wallenberget 1945 márciusában tisztázatlan körülmények között a Szovjetunióba hurcolták, és ma sem tudjuk pontosan, hogyan halt meg.

Sztehló (ejtsd: sztéló) Gábor evangélikus lelkész volt. Egyháza azzal bízta meg, hogy a Jó Pásztor Misszió keresztül mentőakciókat szervezzen, elsősorban gyerekek részére. Legalább kétezer zsidó gyereket mentett meg, 32 gyermekotthon alapított a Nemzetközi és Svájci Vöröskereszt támogatásával. Összeszedte az utcán kóborló árvákat és a gyermekotthonokban biztonságba helyezte őket. Létrehozta Gaudiopolist, a gyerekek köztársaságát.

Karig Sára műfordító volt. 1944-től a Svéd Vöröskereszt gyermekosztályán dolgozott, sok gyerek neki köszönhette, hogy életben maradt. Katonaszökevényeket is bújtatott úgy, hogy a saját nevére lakást bérelt számukra. A háború után felszólalt a kommunista párt választási csalása ellen, ezért munkatáborba hurcolták Szibériába. Politikai fogolyként ott élt 1953-ig, és csak akkor térhetett haza Magyarországra. Embermentő tevékenységéért a Világ Igaza kitüntetését kapta.

PÁNTI IRÉN

Keressük!

Földlabdával szökött el
egy kis körtecsemete.
Gyakran lógott - ki a sorból -,
most lett végleg elege.
Alexander (nekünk Sanyi)
nemesi származék,
faiskolánkban neveltük,
az ültetést várta épp.
Kissé vézna, sosem látott
se jégesőt, se vihart.
Még ingatag, nem ő, aki
szélrohamban is kitart.
Ámok-gurulva igyekeznek,
közben jobbra-balra dől,
így menekül Sanyikánk
a földhözragadtság elől.

POLGÁR TERÉZ ESZTER

Mi van a föld alatt?

A homokozólapát kíváncsisága,
az ásó szorgalma,
kutyánk elrejtett játéka,
a búzaszem tétova csírája,
a fák konok gyökere,
a giliszták mindent felforgató tánca,
a vakondok elszántsága,
a házunk földbe kapaszkodó alapja,
a régiek elfeledett kincse,
a barlangok titka,
a vízerek útkeresése,
a szunnyadó vulkán mélyén fortyogó magma,
és hol másutt lenne, hiszen oda tették,
miután elmondták, hogy nem jön már haza,
mert öreg volt, és egyszer mindenki,
még én is...
a föld alatt ott van nagyapa.

LIPTÁK ILDIKÓ

Figyu!

- Te, figyu! Milyen mély gödröt tudsz ásni?
- Amilyet csak akarok.
- Olyan mélyet is, amibe belefér egy felhőkarcoló?
- Simán! Sőt, olyan mélyet is, hogy ha a felhőkarcoló tetejére raknak egy létrát, aminek a legfelső fokára felmászik egy zsiráf cilinderrel a fején, és arra feláll egy gólyalábakra csatolt, egyenesre kikeményített óriáskígyó, és az körülnéz, na hát akkor még ő is hiába mereszi a szemét, mert nem lát ki a gödörből, amit én ások.
- Hú, akkor áss egy olyan gödröt!
- Most nem akarok.

INCZÉDY TAMÁS

Búvópatak

Patak fakadt a föld alatt. Kíváncsi lett, milyen a nap, milyen a hold, és a halak hordanak-e ezüst uszonyt. Kibuggyant hát, és körbefolyt vagy hét határt. Majd visszabújt, mert sietett itatni a föld alatti gyökereket.

SZILASI KATALIN

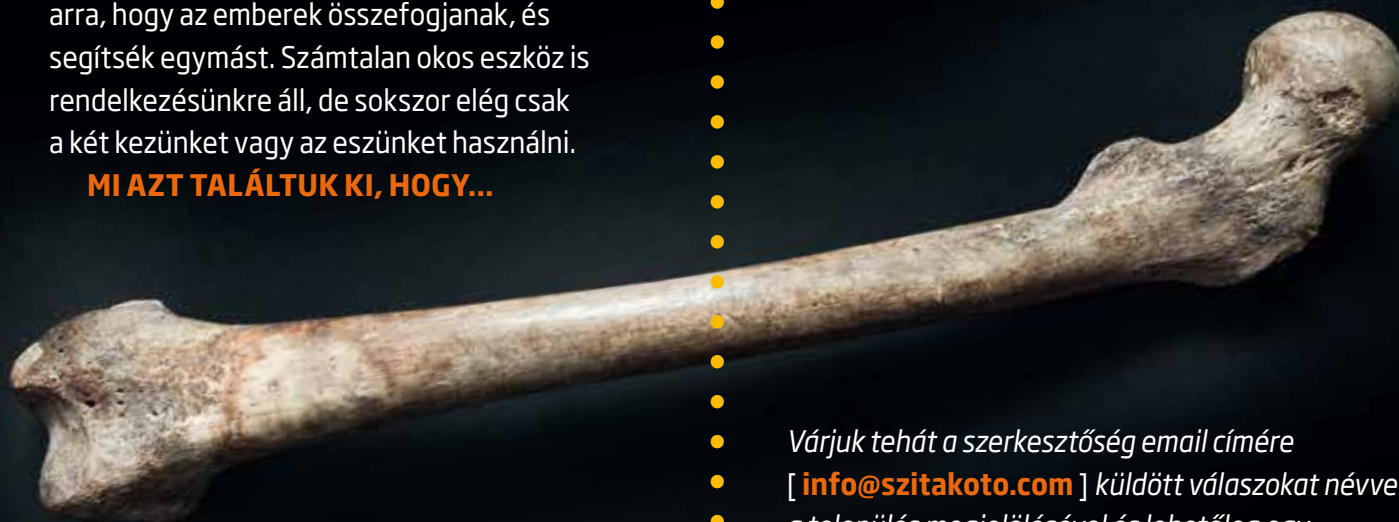
A gyógyult combcsont

Egyszer egy tanítványa megkérdezte a neves embertannal foglalkozó tudóst, Margaret Meadet (ejtsd: míd), hogy szerinte mi a civilizáció legkorábbi jele. Valami olyasféle válaszra számított, hogy az agyagedény, az őrlőkő vagy egy fegyver.

A tudós azonban meglepő választ adott: a gyógyult combcsont. A combcsont a leghosszabb csont az emberi testben, ha eltörik, hat hét alatt forr csak össze. Az állatvilágban egy ilyen törés a halállal egyenlő. A legkorábbi emberi civilizáció jele, hogy volt valaki, aki hat héten át gondoskodott törött csontú társáról, vadászott, gyűjtögetett helyette és megvédte. A civilizáció tehát egyet jelent azzal, hogy tőlünk telhetően segítünk másokon.

Most az egész világban nagy szükség van arra, hogy az emberek összefogjanak, és segítsék egymást. Számtalan okos eszköz is rendelkezésünkre áll, de sokszor elég csak a két kezünket vagy az eszünket használni.

MI AZT TALÁLTUK KI, HOGY...

+ a nyári lapszámot digitális formában juttatjuk el az olvasóinkhoz: issuu.com/liget

+ a régebbi lapszámokból válogatott meséket hangos mese formában tesszük elérhetővé itt: soundcloud.com/liget

+ régi segédanyagokat teszünk elérhetővé a honlapon, amelyek otthon is használhatóak: segedanyag.com

KÜLÖNLEGES PÁLYÁZATOT HIRDETÜNK!

arra vagyunk kíváncsiak, hogy gyerek és felnőtt olvasóink hogyan segítik a környezetükben élőket.

A hagyományos nyeremények helyett azt tervezzük, hogy **minden választ, minden segítőt egy nagy digitális térképen rögzítünk**, aminek majd együtt örülhetünk.

Várjuk tehát a szerkesztőség email címére [info@szitakoto.com] küldött válaszokat névvel, a település megjelölésével és lehetőleg egy jó minőségű fényképpel, amit szintén közzé teszünk.